

Monikielisyys ja sen kääntäminen romaanissa *The Picture of Dorian Gray*

Englanninkielisen alkuteoksen ja sen neljän suomennoksen tarkastelu

Wilma Veijonen

Pro gradu -tutkielma

Monikielisen käännösviestinnän tutkinto-ohjelma, englannin kieli

Kieli- ja käännöstieteiden laitos

Humanistinen tiedekunta

Turun yliopisto

Huhtikuu 2025

Turun yliopiston laatu järjestelmän mukaisesti tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu

Turnitin OriginalityCheck -järjestelmällä

Pro gradu -tutkielma

Monikielisen käännösviestinnän tutkinto-ohjelma, englannin kieli

Wilma Veijonen

Monikielisyys ja sen kääntäminen romaanissa *The Picture of Dorian Gray* –

Englanninkielisen alkuteoksen ja sen neljän suomennoksen tarkastelu

Sivumäärät: 49 sivua, 10 liitesivua

Tämä pro gradu -tutkielma käsittelee monikielisyyttä Oscar Wilden romaanissa *The Picture of Dorian Gray* sekä monikielisyyden kääntämistä romaanin neljässä suomennoksessa.

Romaanin ovat suomentaneet Helmi Setälä vuonna 1906, Aulis Nopsanen vuonna 1947, Kai Kaila vuonna 1963 ja Jaana Kapari-Jatta vuonna 2009. Tutkielman tarkoituksena on selvittää, millaista monikielisyys on alkuteoksessa, millaisia käännösstrategioita monikielisyyden kääntämiseen on käytetty eri suomennoksissa ja miten suomennokset eroavat toisistaan monikielisyyden kääntämisen osalta. Pääasiallisena tutkimusmenetelmänä on käytetty vertailevaa tekstianalyysia. Alkuteoksen monikielisydessä korostuu etenkin ranskan merkitys, sillä aineiston 58:stä monikielisyyttä sisältävästä kohdasta 46 on ranskaksi. Ranska on myös romaanin ainoa vieras kieli, jota käytetään dialogissa. Täysi kotouttaminen on kaikissa suomennoksissa yleisin monikielisyyden käännösstrategia, mutta suomennosten välillä nousi esiin myös eroja käännösstrategioiden käytössä. Kailan (1963) suomennoksessa on esimerkiksi käytetty muita suomennoksia enemmän täyttä kotouttamista, ja Nopsasen (1947) suomennoksessa monikielisyyttä on puolestaan eksplikoitu huomattavan paljon muihin käännöksiin verrattuna. Kaikissa suomennoksissa on kuitenkin käytetty ainakin jonkin verran sekä kotouttavia että vieraannuttavia käännösstrategioita. Tutkielmassa pohditaan myös monikielisyyden mahdollisia funktioita Wilden romaanissa, monikielisyyden kääntämisen lukijanäkökulmaa sekä aiempien käännösten vaikutusta uudelleenäännöksiin ja ehdotetaan kahta jälkimmäistä myös tulevaisuuden tutkimuskohteiksi.

Avainsanat: monikielisyys, koodinvaihto, uudelleenääntäminen, kaunokirjallisuuden kääntäminen, kotouttaminen, vieraannuttaminen, *The Picture of Dorian Gray*, *Dorian Grayn muotokuva*

Sisällysluettelo

1	Johdanto	5
2	Teoria	8
2.1	Monikielisyys ja sen kääntäminen	8
2.1.1	Monikielisyys kaunokirjallisuudessa	8
2.1.2	Monikielisyys kääntäminen	10
2.2	Monikielisyys kotouttavat ja vieraannuttavat käänösstrategiat	11
2.2.1	Täysi kotouttaminen	12
2.2.2	Osittainen kotouttaminen	12
2.2.3	Kohdekielen kieliopin mukaan taivutettu koodinvaihto	12
2.2.4	Eksploikoitu vieraannuttaminen	12
2.2.5	Täysi vieraannuttaminen	13
2.3	Kaunokirjallisuuden uudelleen kääntäminen	13
2.4	Aiempiä tutkimuksia	15
3	Aineisto ja metodi	17
3.1	Oscar Wilde ja <i>The Picture of Dorian Gray</i> (1891)	17
3.2	<i>Dorian Grayn</i> muotokuvat	18
3.2.1	Helmi Setälä: <i>Dorian Grayn muotokuva</i> (1906)	18
3.2.2	Aulis Nopsanen: <i>Dorian Grayn muotokuva</i> (1947)	19
3.2.3	Kai Kaila: <i>Dorian Grayn muotokuva</i> (1963)	20
3.2.4	Jaana Kapari-Jatta: <i>Dorian Grayn muotokuva</i> (2009)	20
3.3	Tutkimuksen eteneminen	21
4	Analyysi	23
4.1	Monikielisyys alkuteoksessa	23
4.2	Monikielisyys käännösstrategiat suomennoksissa	25
4.2.1	Setälä (1906)	26
4.2.2	Nopsanen (1947)	29
4.2.3	Kaila (1963)	31
4.2.4	Kapari-Jatta (2009)	33
5	Pohdintaa	36
6	Lopuksi	43
	Lähteet	46

Aineistolähteet	46
Tutkimuskirjallisuus	46
Multilingualism and the Translation of Multilingualism in <i>The Picture of Dorian Gray</i> – An Analysis of the Source Text and Its Four Finnish Translations	50

1 Johdanto

Kääntäminen käsitetään monesti kahden kielen välisenä prosessina, jossa lähtökielinen teksti käännetään kohdekielelle. Todellisuudessa kääntämisessä voi kuitenkin olla mukana useita eri kieliä, jos esimerkiksi käännöksen lähtöteksti on monikielinen. (Grutman 2006, 17–18.)

Kaunokirjallisuudessa monikielisyys voi kietoutua osaksi tarinaa, sen hahmoja tai miljöötä, mutta kaunokirjallisen tekstin monikielisyydelle voi olla muitakin syitä, kuten kirjailijan halu leikitellä kielillä (Hodgson ja Sarkonak 1993, 24). Kääntäjällä on useita mahdollisia toimintatapoja monikielisyttä kääntäessään, ja käytetyistä käänösstrategioista riippuen käännöksen lopputulos voi olla kotouttava, vieraannuttava tai jotain tältä väliltä (Ekberg 2019, 33). Saman alkutekstin uudelleenikäännökset voivat puolestaan erota toisistaan sen osalta, miten monikielisyttä on niissä käännetty.

Tämän pro gradu -tutkielman aiheena on monikielisyys ja sen kääntäminen Oscar Wilden romaanissa *The Picture of Dorian Gray* (1891) ja sen neljässä suomennoksessa. Tutkielman tavoitteena on selvittää, millaista monikielisyys englanninkielisessä alkuperäisteoksessa on, millaisia käänösstrategioita monikielisyuden kääntämiseen on käytetty teoksen eri suomennoksissa ja miten suomennokset eroavat tältä osin toisistaan. Pääasiallinen tutkimusmetodini on vertaileva tekstianalyysi.

Oscar Wilden englanninkielistä alkuperäisteosta on tarkasteltu erilaisista lähtökohdista käsin. Esimerkiksi Carroll (2005) on tutkinut teosta estetiikan, homoerotiikan ja kristillisen katumuksen näkökulmasta, Sheehan (2005) estetiikan ja rikollisuuden näkökulmasta ja Eells (2016) puolestaan ranskankielisen intertekstuaalisuuden ja kulttuurivaihdon näkökulmasta. Romaanin erikielisiä käännöksiä ovat tutkineet ainakin Buciumas (2007), Schmidt (2013), Rodrigues-Júnior ja Barbara (2013) sekä Valencia Giraldo (2020). Teoksen suomennoksia, joista kukin on ilmestynyt nimellä *Dorian Grayn muotokuva*, ei sen sijaan ole juurikaan tutkittu. Antila (2020) on kuitenkin pro gradu -tutkielmassaan tutkinut puheen illuusiota romaanin ensimmäisessä ja viimeisimmässä suomennoksessa. Pyrin omalla tutkielmallani lisäämään Wilden klassikkoromaanin suomenkielisten käännösten tutkimusta.

Teoksen ovat suomentaneet Helmi Setälä [myöhemmin Krohn] vuonna 1906, Aulis Nopsanen vuonna 1947, Kai Kaila vuonna 1963 ja Jaana Kapari-Jatta vuonna 2009. Teoksen ensimmäisen ja viimeisimmän suomennoksen välillä on yli sata vuotta aikaa, joten käännökset todennäköisesti eroavat toisistaan monilla tavoin. Valitsin tutkimusaiheekseni

juuri monikielisuuden ja sen kääntämisen, sillä monikielisyys ja viittaukset etenkin ranskalaiseen kirjallisuuteen ja kulttuuriin ovat alkuperäisteoksessa vahvasti läsnä (ks. Eells 2016). Halusin selvittää, miten teoksen eri suomentajat ovat menetelleet kääntäessään teoksen vieraskielisiä kohtia. Onko romaanin monikielisyyttä esimerkiksi vähennetty, vai onko vieraskielisyyttä selitetty lukijalle tekstin sisällä? Aihe kiinnostaa minua myös siksi, että monikielisuuden käänösstrategiat voivat vaikuttaa siihen, millaisena teksti kohdekieliselle lukijalle välittyy.

Tutkielmani keskeisiä käsitteitä ovat monikielisyys, monikielisuuden kääntäminen ja kaunokirjallisuuden uudelleenkääntäminen. Monikielisydestä käytetään englanniksi erilaisia nimityksiä, kuten *multilingualism*, *plurilingualism*, *heterolingualism* ja *code-switching* (Meylaerts 2010; García ja Otheguy 2020; Grutman 2006; Gardner-Chloros ja Weston 2015). Määritelmästä riippuen monikielisydestä käytettävien sanojen välillä voi kuitenkin olla merkityseroja. Tarkoitin tutkielmassani monikielisyydellä tai koodinvaihdolla sellaista kieliainesta, jota ei alkuperäisteoksessa ole kirjoitettu romaanin lähtökielellä eli englanniksi. Käsitellen monikielisyyttä juuri kaunokirjallisuuden kontekstissa, eli tutkimuksen ulkopuolelle jää monikielisyys muissa tekstilajeissa ja todellisen maailman kommunikaatiotilanteissa. Monikielisyydellä voi kaunokirjallisuudessa olla erilaisia funktioita, ja monikielisuuden kääntämiselle on olemassa useita mahdollisia strategioita. Hyödynnän omassa analyysissäni Ekbergin (2019, 36) jaottelua monikielisuuden käänösstrategioille, jonka Ekberg on soveltanut Gołuchin (2011, 201) jaottelun pohjalta.

Koskisen ja Paloposken teos *Sata kirjaa, tuhat suomennosta: kaunokirjallisuuden uudelleenkääntäminen* (2015) on tutkielmassani keskeinen lähde kaunokirjallisuuden uudelleenkääntämistä käsitellessäni. Uudelleenkäännöksellä tarkoitetaan yleensä käännöstä sellaisesta tekstistä, joka on käännetty samalle kohdekielille jo aiemmin (Koskinen ja Paloposki 2015, 8–9). Määritelmä vaikuttaa ensisilmäyksellä yksinkertaiselta, mutta esimerkiksi muokatut uusintapainokset haastavat sitä (Koskinen ja Paloposki 2015, 103). Syitä uudelleenkääntämiselle voi olla monia, ja yksittäisistä uudelleenkäännöksistä on tehty runsaasti tapaustutkimuksia. Uudelleenkääntämistä laajempänä ilmiönä ei ole kuitenkaan tutkittu kattavasti. (Koskinen ja Paloposki 2015, 8.) Uudelleenkäännöshypoteesi puolestaan on ajatus siitä, että jokainen uusi käänнос on lähempänä lähtötekstiä kuin edeltäjänsä (Koskinen ja Paloposki 2015, 66). Käännosten uskollisuutta tai tarkkuutta suhteessa lähtötekstiin on kuitenkin vaikeaa mitata kvantitatiivisesti, ja uudelleenkäännöshypoteesia

onkin kritisoitu muun muassa sen epämääräisyydestä ja siitä, ettei hypoteesi toteudu kaikissa käännösasetelmissä (Koskinen ja Paloposki 2015, 70; Van Poucke 2017, 94).

Esittelen seuraavaksi tutkimuksen teoreettisen taustan. Käsittelen aluksi monikielisyyttä ja sen suhdetta kääntämiseen. Tarkastelen myös, millaisia käännösstrategioita monikielisyyden kääntämiseen on olemassa etenkin kaunokirjallisuudessa, ja esittelen analyysissä käyttämäni käännösstrategioiden jaottelun. Tämän jälkeen käsittelen kaunokirjallisuuden uudelleenkääntämistä. Teoriaosuuden päätteeksi esittelen joitain aiempia tutkimuksia monikielisyyden kääntämisestä, *The Picture of Dorian Graystä* ja sen käännöksistä. Teoriaosuuden jälkeen siirryn käsittelemään tutkimuksen aineistoa ja tutkimusmetodia. Tarkastelen aluksi Oscar Wildea, *The Picture of Dorian Graytä* sekä romaanin suomentajia ja suomennoksia, minkä jälkeen siirryn käsittelemään tutkimusmetodia ja tutkimuksen rajoitteita. Metodien kuvausta seuraa aineiston analyysi ja päätelmät aineistosta. Lopuksi pohdin vielä tutkimuksen tulosten merkitystä ja muita kiinnostavia aiheita, joita tulevaisuudessa voisi tutkia.

2 Teoria

Käsittelen tässä osiossa tutkimukselleni keskeisiä teoreettisia käsitteitä ja niiden taustoja. Tarkastelen aluksi monikielisyyttä ja sen kääntämistä erityisesti kaunokirjallisessa kontekstissa. Esittelen tämän jälkeen Ekbergin (2019, 36) monikielisyyttä koskevien kotouttavien ja vieraannuttavien käännösstrategioiden jaottelun, jota hyödynnän analyysissäni. Tämän jälkeen siirryn käsittelemään kaunokirjallisuuden uudelleenkäntämistä. Lopuksi mainitsen vielä aiempia tutkimuksia kaunokirjallisen monikielisuuden kääntämisestä, *The Picture of Dorian Gray* -romaanista ja sen käännöksistä.

2.1 Monikielisyys ja sen kääntäminen

Gardner-Chloros ja Weston (2015, 182–183) kirjoittavat, että vaikka koodinvaihtoa eli kielen vaihtamista toiseen kesken saman kielenkäyttötilanteen on tutkittu puhetilanteissa jo pitkään, koodinvaihtoa kirjallisissa teksteissä ja erityisesti kaunokirjallisuudessa on kiinnostuttu tutkimaan vasta äskettäin. Siihen, miksi kirjallista koodinvaihtoa on tutkittu suhteellisen vähän, voi vaikuttaa esimerkiksi se, että sosiolingvistiikka keskittyy perinteisesti tutkimaan spontaania, puhuttua kieltä (Gardner-Chloros ja Weston 2015, 183). Nurmi (2013, 111) kirjoittaa, että myös monikielisten tekstien kääntämistä on tutkittu varsin vähän, mutta tilanne on viime vuosina alkanut muuttua. Tarkastelen tässä osiossa monikielisyyttä ja sen kääntämistä erityisesti kaunokirjallisessa kontekstissa. Puhun aluksi siitä, mitä monikielisyydellä tarkoitetaan ja mitä itse tarkoitan puhuessani tutkielmassani monikielisyudesta tai koodinvaihdosta. Käsittelen myös monikielisuuden eri funktioita kaunokirjallisuudessa. Lopuksi käsittelen vielä monikielisuuden kääntämistä.

2.1.1 Monikielisyys kaunokirjallisuudessa

Monikielisyydelle on olemassa erilaisia nimityksiä ja määritelmiä. Monikielisyudesta käytetään englanniksi ainakin sanoja *multilingualism*, *plurilingualism*, *heterolingualism* ja *code-switching* eli koodinvaihto (Meylaerts 2010; García ja Otheguy 2020; Grutman 2006; Gardner-Chloros ja Weston 2015). Sosiolingvistiikassa myös kaksikielisuuden (*bilingualism*) katsotaan joskus kattavan monikielisuuden käsitteen (Grutman 2019, 341). Monikielisyyttä tarkoittavien sanojen merkityksissä ja käytössä voi kuitenkin olla eroja. Esimerkiksi Grutman (2006, 18) käyttää *heterolingualism*-sanaa nimenomaan kaunokirjallisuudessa ilmenevästä monikielisyudesta tehdäkseen eron todellisessa maailmassa ilmenevään yhteiskunnalliseen kaksikielisyyteen tai diglossiaan eli tilanteeseen, jossa kaksi kieltä on kontaktissa niin, että

toisella kielistä on yhteisössä funktionaalisesti hallitsevampi asema (Johansson ja Pyykkö 2005, 358). Koodinvaihdon määritelmään puolestaan sisältyy monesti myös eri kielimuotojen, kuten murteiden, käyttö. Esimerkiksi Cincotta (1996, 2) koodinvaihdon määritelmään sisältyy kielen vaihdon lisäksi myös kielimuodon tai murteen vaihto, ja myös Grutman (2006, 18) mainitsee *heterolingualism*-sanan yhteydessä eri kielimuodot. Gardner-Chloros ja Weston käyttävät monikielisydestä sanoja *multilingualism* ja *code-switching*, ja kirjoittavat kirjallisen koodinvaihdon tarkoittavan ”useiden kielten tai kielimuotojen käyttöä samassa tekstissä” (Gardner-Chloros ja Weston 2015, 186; oma käännökseni). Monikielisydestä käytettyjä sanoja ja niiden määritelmiä on siis monia. Eri määritelmiä yhdistää kuitenkin se, että monikielisydessä on kyse useamman eri kielen käytöstä samassa kontekstissa (Grutman 2019, 341).

Puhuessani tutkielmassani monikielisydestä tai koodinvaihdosta tarkoitan sellaista kieliainesta, jota ei tutkimassani teoksessa ole kirjoitettu romaanin lähtökielellä eli englanniksi. Määritelmään ei siis sisälly murteiden käyttöä, vaan ainoastaan vieraskielisyys. Aineiston rajauksen vuoksi vieraskielisen osuuden on myös esiinnyttävä lähtötekstissä kursivoituna joitain myöhemmin käsiteltäviä poikkeuksia lukuun ottamatta. Vieraskielisen tekstiosuuden pituudella ei aineistoni kannalta ole ollut merkitystä, eli olen laskenut monikielisyudeksi myös yksittäiset vieraskieliset sanat. Määritelmäni sisältyy kuitenkin joitain poikkeuksia. Olen esimerkiksi jättänyt erisnimet, kuten muunkielisten teosten nimet, tutkimusaineiston ulkopuolelle. Kielet eivät myöskään ole selvärajaisia, ja joskus voi olla vaikea määrittää, missä menee lainasanan ja vieraskielisen ilmauksen raja (ks. Ekberg 2019, 10; Weston ja Gardner-Chloros 2015, 196). *The Picture of Dorian Gray* sisältää paljon ranskankielisiä ilmauksia ja viittauksia ranskalaiseen kulttuuriin (ks. Eells 2016). Vieraskielisten ilmauksien rajanveto voi juuri englannin ja ranskan kohdalla osoittautua haastavaksi, sillä ranskalla on historiallisista syistä ollut merkittävä vaikutus nykyenglantiin ja sen sanastoon (Nevalainen ja Tieken-Boon van Ostade 2006, 271). Olen ratkaissut ongelman seuraamalla Ekbergin (2019, 11) tavoin laajaa koodinvaihdon määritelmää. Tätä ja aineiston rajausta käsitellään tarkemmin tutkimusmetodin kuvauksen yhteydessä osiossa 3.3.

Monikielisyydellä on kaunokirjallisuudessa erilaisia funktioita. Pohjimmiltaan tekstin monikielisyys kumpuaa kirjailijan päätöksestä vaihtaa kieltä teoksen sisällä (Hodgson ja Sarkonak 1993, 23). Hodgson ja Sarkonak (1993, 24) mainitsevat kaksi syytä sille, miksi kirjailija saattaa vaihtaa kieltä tekstissään. Ensinnäkin fiktiivisen teoksen monikielisyys voi johtua siitä, että teos sijoittuu monikieliseen ympäristöön, jolloin monikielisyys tuo teokseen

realismia (Hodgson ja Sarkonak 1993, 24). Tämän funktion mainitsevat myös Gardner-Chloros ja Weston (2015, 186), jotka listaavat erilaisia monikielisyyden funktioita kaunokirjallisuudessa. Heidän mukaansa kirjailija on saattanut haluta kuvata monikielistä yhteisöä tai tuoda tekstiin erilaisia rekistereitä. Dialogissa monikielisyys voi tuoda tekstiin puheen illuusiota ja realismin tuntua, ja monikielisyys voi myös olla osa yksittäisen hahmon puhetapaa. Toisaalta koodinvaihdon avulla voidaan myös erottaa tekstin osia toisistaan. (Gardner-Chloros ja Weston 2015, 186.) Koodinvaihdon funktio voi myös olla humoristinen, ja esimerkiksi hahmon nimi voi olla monikielinen sanaleikki (Gardner-Chloros ja Weston 2015, 186; Hodgson ja Sarkonak 1993, 16). Toinen mahdollinen syy kielen vaihdolle onkin se, että kirjailija yksinkertaisesti haluaa leikitellä teoksessaan eri kielillä (Hodgson ja Sarkonak 1993, 24). Monikielisyyden määrä tekstissä voi myös vaihdella (Grutman 2006, 19).

2.1.2 Monikielisyyden kääntäminen

Yleisen käsityksen mukaan kääntämisessä on mukana kaksi kieltä: lähtö- ja kohdekieli. Vaikka kyseinen asetelma pitääkin monien tekstien kohdalla paikkansa, monikieliset tekstit haastavat sitä. Monikielisyyden kääntämisessä on kyse mutkikkaasta ilmiöstä, johon vaikuttavat kielellisten seikkojen lisäksi myös käännöksiin kohdistuvat odotukset sekä yhteiskunnalliset asenteet muita kieliä ja kulttuureja kohtaan. (Grutman 2006, 17–18, 23–24.) Grutman kirjoittaa, että lähtötekstin monikielisyyden siirtäminen käännökseen voi olla haastavaa juuri siksi, että kääntäjä joutuu taistelemaan näitä odotuksia vastaan. Kohdeyleisön oletetaan usein olevan yksikielinen, ja kääntäjä saattaa joutua selittämään esimerkiksi kustantajalle päätöstään säilyttää monikielisyys tekstissä. Grutmanin mukaan monikielisyyden siirtäminen käännökseen vaatii siis kääntäjältä vastavirtaan kulkemista. (Grutman 2006, 23.) Toisaalta on myös vastakkaisia näkemyksiä. Esimerkiksi Cincotta (1996, 3) mukaan ”suurin osa kääntäjistä” välttää monikielisyyden häivyttämistä tekstistä, sillä koodinvaihdolla on tekstissä jokin funktio, ja monikielisyyden poistaminen jättäisi jotain uupumaan käännöksestä. Monikieliset tekstit herättävätkin usein kysymyksen siitä, miten eri kielten kanssa tulisi toimia tekstiä käännettäessä.

Monikielisyyden kääntämiselle on esitetty erilaisia käännöstrategioita. Nurmi (2013, 113) kirjoittaa, että ”[m]onikielisen tekstin kohdalla tärkeä strateginen päätös on joko säilyttää tekstin monikielisyys tai poistaa se kokonaan tai osin.” Yksinkertaisimmillaan monikielisyys siis joko säilytetään tekstissä tai poistetaan siitä. On kuitenkin erilaisia tapoja toteuttaa

jompikumpi näistä strategioista. Cincotta (1996, 2–3) kirjoittaa, että koodinvaihdon kääntämiselle on olemassa ”vain” neljä mahdollista käänösstrategiaa: koodinvaihdon poistaminen, sen säilyttäminen kohdetekstissä samalla kielellä kuin lähtötekstin koodinvaihto, kohdekielisen slangisanan tai puhekielisen ilmauksen käyttö tai kokonaan uuden kielen tai murteen käyttö. Cincotta (1996, 4) suosii viimeksi mainittua strategiaa, sillä strategia säilyttää koodinvaihdon tekstissä, mutta ei ole sidonnainen tiettyyn paikkaan tai rekisteriin ja painottaa koodinvaihdon funktiota pelkän kielellisen muodon sijaan. Monikielisyyden kääntämiselle on kuitenkin muitakin mahdollisia strategioita. Nurmi (2013, 113) esimerkiksi kirjoittaa, että kohdekieliset käänökset voidaan säilyttää vieraskielisten elementtien rinnalla. Monikielisen elementin voi myös poistaa jostain kohdasta ja lisätä sen muualle tekstissä (Nurmi 2013, 113). Seuraan omassa tutkielmassani Ekbergin (2019, 36) kotouttavien ja vieraannuttavien käänösstrategioiden jaottelua, jonka esittelen seuraavaksi.

2.2 Monikielisyyden kotouttavat ja vieraannuttavat käänösstrategiat

Käänösstrategioita voidaan yleisellä tasolla lähestyä globaalien ja lokaalien strategioiden jaottelun kautta. Globaalilla strategialla tarkoitetaan koko käänöstä koskevia makrotason päätöksiä, kun taas lokaalit mikrotason strategiat koskevat yksittäisiä käänösratkaisuja. Makrotason strategiat vaikuttavat siihen, millaisia mikrotason ratkaisuja kääntäjä tekee, ja toisaalta yksittäiset käänösratkaisut muodostavat käänösstrategioiden globaalin tason. (Gambier 2010, 416; Ekberg 2019, 33.) Ekberg (2019, 33) huomauttaa, etteivät kääntäjän päätökset ole aina tietoisia, eikä kääntäjällä välttämättä ole tiettyä globaalia strategiaa mielessään. Käänösstrategiat voidaan karkeasti jakaa vieraannuttaviin ja kotouttaviin strategioihin, joita voidaan soveltaa joko globaalilla tai lokaalilla tasolla. Käänös ei siis välttämättä ole joko vieraannuttava tai kotouttava, vaan kääntäjä on saattanut soveltaa molempia strategioita samassa käänöksessä. (Ekberg 2019, 33.)

Käytän omassa analyysissäni Ekbergin (2019, 36) jaottelua monikielisyyden käänösstrategioille, jonka Ekberg on soveltanut Gołuchin (2011, 201) jaottelun pohjalta. Ekbergin jaottelussa on viisi kategoriaa, jotka esitetään jatkumona kotouttavista käänösstrategioista vieraannuttaviin strategioihin. Gołuchin (2011, 201) jaottelusta poiketen Ekbergin (2019, 36) jaottelussa on viisi kategoriaa neljän sijaan, sillä yksi Ekbergin kategorioista sijoittuu kotouttamisen ja vieraannuttamisen välille. Olen omaa tutkimustani varten kääntänyt strategioiden nimet suomeksi. Strategioita ovat täysi kotouttaminen, osittainen kotouttaminen, kohdekielen kieliopin mukaan taivutettu koodinvaihto, eksplikoitu

vieraannuttaminen ja täysi vieraannuttaminen. Esittelen seuraavaksi nämä strategiat ja selitän lyhyesti, millaista kunkin strategian käyttö voi esimerkiksi olla. Kerron myös, mikäli olen poikennut Ekbergin (2019) jaottelusta joidenkin käänösstrategioiden kohdalla. Kotouttavien ja vieraannuttavien käänösstrategioiden esittelyn jälkeen siirryn käsittelemään kaunokirjallisuuden uudelleenikäntämistä.

2.2.1 Täysi kotouttaminen

Täysi kotouttaminen peittää tekstin vierauden esimerkiksi korvaamalla lähtökulttuurisen viittauksen kohdekulttuurin viittauksella. Täyttä kotouttamista voi olla myös yleistäminen tai vieraan ilmauksen poistaminen. (Gołuch 2011, 200–201.) Ekbergin (2019, 36) jaottelussa tätä strategiaa kutsutaan nimellä *illusionistic domestication*. Olen laskenut tähän kategoriaan kuuluviksi kaikki sellaiset kohdat, joissa vieraskielisyys on käännetty suomeksi ilman merkkejä siitä, että kohta olisi lähtötekstissä sisältänyt koodinvaihtoa.

2.2.2 Osittainen kotouttaminen

Tässä strategiassa kotoutettujen elementtien vieraus on edelleen jollain tapaa näkyvillä kohdetekstissä. Sana on esimerkiksi vieras, mutta sen kirjoitusasu on kotoutettu. Myös käänöslainat eli suoraan toisesta kielestä kääntämällä muodostetut lainasanat ovat osittaista kotouttamista. (Gołuch 2011, 201.) Ekbergin (2019, 36) jaottelussa tätä strategiaa kutsutaan nimellä *non-illusionistic domestication*. Olen itse laskenut tähän kategoriaan kuuluviksi myös kohdekielelle käännetyt mutta kursivoidut kohdat, mikäli kursivoinnille ei ole muuta ilmeistä syytä kuin lähtötekstin koodinvaihto.

2.2.3 Kohdekielen kieliopin mukaan taivutettu koodinvaihto

Kyseinen kategoria on Ekbergin (2019) lisäys Gołuchin (2011) jaotteluun. Ekberg kutsuu strategiaa nimellä *domestication/foreignisation*, sillä strategia sijoittuu kotouttamisen ja vieraannuttamisen välille. Strategiassa koodinvaihto on säilytetty käänöksessä, mutta sitä on taivutettu kohdekielen kieliopin mukaisesti. (Ekberg 2019, 36.)

2.2.4 Eksplikoitu vieraannuttaminen

Tässä strategiassa tekstin vieraus on säilytetty, mutta vierasta elementtiä on eksplikoitu esimerkiksi selittämällä se tekstin sisällä tai alaviitteessä (Gołuch 2011, 201). Ekberg (2019, 36) kutsuu strategiaa nimellä *explicatory foreignisation*. Toisin kuin Gołuch (2011, 200),

Ekberg (2019, 36) on laskenut eksplikoinniksi myös kursiivin käytön vieraassa ilmauksessa. Syynä tälle on se, että Gołuchin aineistossa kaikki koodinvaihto on kursivoitu, kun taas Ekbergin aineistossa kursiivin käyttö vaihtelee kirjailijan ja kääntäjän mukaan. (Ekberg 2019, 36.) En ole itse tehnyt eroa suomennosten kursivoidun ja kursivoimattoman koodinvaihdon välillä, vaan olen laskenut molemmat täydeksi vieraannuttamiseksi.

2.2.5 Täysi vieraannuttaminen

Täydessä vieraannuttamisessa vierasta ilmausta ei kotouteta eikä eksplikoida, vaan se jätetään kohdetekstiin samassa muodossa kuin se on lähtötekstissä (Gołuch 2011, 200–201). Gołuch (2011, 200–201) on laskenut tähän kategoriaan kaikki kääntämättä jätetyt, kursivoidut ilmaukset, mutta Ekberg (2019, 36) on laskenut kursiivin käytön eksplikoinniksi. Omassa tutkielmassani kaikki kääntämättä jätetty monikielisyys on laskettu täydeksi vieraannuttamiseksi riippumatta siitä, onko ilmaus kursivoitu käännöksessä vai ei. Ekberg (2019, 36) kutsuu tätä strategiaa nimellä *estranging foreignisation*.

2.3 Kaunokirjallisuuden uudelleenkääntäminen

Uudelleenkäännöksellä tarkoitetaan yleensä käännöstä tekstistä, joka on käännetty samalle kielelle jo aiemmin (Koskinen ja Paloposki 2015, 8–9). Määritelmä ei ole niin yksinkertainen kuin miltä se ensisilmäyksellä saattaa näyttää, ja voidaan esimerkiksi pohtia, milloin muokatusta uusintapainoksesta syntyy uusi käännös. Omat haasteensa tuo myös lähtötekstin määrittely, sillä lähtötekstistäkin voi olla olemassa useita eri versioita. Uudelleenkäännösten välillä olevien erojen syitä on vaikea arvioida, mikäli ei ole varmuutta siitä, minkä alkutekstin version pohjalta kukin käännös on tehty. (Koskinen ja Paloposki 2015, 103.)

Sille, miksi kaunokirjallisuutta käännetään uudelleen, voi olla lukuisia eri syitä. Usein annettu selitys uudelleenkääntämiselle on se, että käännösten ajatellaan vanhenevan. Käännöksen vanhenemisella tarkoitetaan yleensä sitä, ettei käännös enää täytä niitä vaatimuksia, joita muuttunut kieli ja ympäristö sille asettavat (Koskinen ja Paloposki 2015, 8). Koskinen ja Paloposki (2015, 8) kuitenkin huomauttavat, ettei uudelleenkäännöksiin kohdistuvia oletuksia ole juurikaan tutkittu, ja odotukset voivat olla myös ristiriidassa keskenään. Van Poucke (2017) on tutkinut, miten uudelleenkäännöksiä käsittelevät käännöstieteelliset kirjoitukset puhuvat käännösten vanhenemisestä ja miten vanheneminen on kirjoituksissa määritelty. Van Poucken tutkimuksesta selviää, että käännöksen vanheneminen voidaan ymmärtää sanaston, syntaksin, tyylin tai käännöksiin kohdistuvien odotusten ja kääntämisen konventioiden

vanhenemisena (Van Poucke 2017, 102). Tutkimuksesta selviää myös, ettei käännosten vanheneminen ole ainoa syy uudelleenikäntämislle, vaan osa tutkimusaineiston artikkeleista lähestyy uudelleenikäntöksiä esimerkiksi kirjailijan tyylin välittymisen tai sensuurin näkökulmasta (Van Poucke 2017, 101).

Oletus siitä, että uusi käänös on lähempänä alkuperäistä tekstiä kuin aiemmat käännökset, tunnetaan uudelleenikäntöshypoteesina (Koskinen ja Paloposki 2015, 66). Antoine Berman (1990) on pohtinut uudelleenikäntöksiä ja niiden vanhenemista *Palimpsestes*-lehdessä julkaistussa artikkelissaan ”La retraduction comme espace de la traduction” (Koskinen ja Paloposki 2015, 67). Koskinen ja Paloposki (2015, 66) kirjoittavat uudelleenikäntöshypoteesin ajatuksen olevan ”[p]ohjaltaan bermanilainen”, mutta huomauttavat myös, ettei Berman itse esittänyt ajatusta hypoteesin muodossa. Koskinen ja Paloposken mukaan on vaikeaa tutkia, onko uudelleenikäntöshypoteesissa todella kyse tendenssistä. Hypoteesia tutkittaessa haasteeksi muodostuu esimerkiksi se, miten käännoksen tarkkuutta suhteessa lähtötekstiin voidaan mitata. (Koskinen ja Paloposki 2015, 70.) Koskinen ja Paloposki kirjoittavat myös, että Bermanin teksti on ”perin vaikeaselkoinen” ja ”jopa metafyyssinen”, eikä Berman Koskinen ja Paloposken (2016, 68) mukaan esimerkiksi ensikäntöksen vaillinaisuudesta puhuessaan anna tarpeeksi tietoa siitä, millainen käännoksen tulisi olla. Koskinen ja Paloposki (2015, 70) toteavatkin, ettei hypoteesi toteudu kaikissa käännosasetelmissä, ja myös Van Poucke (2017, 94) kirjoittaa, että uudelleenikäntöshypoteesi on kumottu useissa tutkimuksissa.

Uudelleenikäntöshypoteesia tarkasteltaessa on myös otettava huomioon ensikäntöksen erityisasema: uudelleenikäntös on aina uudelleenikäntös ja on siten aina olemassa samaan aikaan aiempien käännosten kanssa. Ensikäntöksen tekijällä ei sen sijaan ole vertailukohteita tekemäänsä käännöseen, ja käänntäjä tekee päätökset omista lähtökohdistaan käsin. (Koskinen ja Paloposki 2015, 76.) Esimerkiksi käännosten kielimuotoa vertaillessa onkin syytä muistaa, että kieli on olemassa omassa ajassaan ja sen normeissa ja käsityksissä, eikä käännoksiä ole syytä asettaa paremmuusjärjestykseen nykyajan kielikäsitusten mukaan (Koskinen ja Paloposki 2015, 79). Tällaista oman ajan käsitysten ja arvojen heijastamista menneen ajan teksteihin kutsutaan presentismiksi (ks. Hunt 2002). Oman tutkimukseni tavoitteena on tarkastella ja vertailla romaanin suomennoksissa käytettyjä käännosstrategioita käännoksiä arvottamatta.

2.4 Aiempia tutkimuksia

Monikielisten tekstien kääntämistä on tarkastellut esimerkiksi Franco Arcia (2012) artikkelissaan ”Translating Multilingual Texts: The Case of ‘Strictly Professional’ in *Killing Me Softly. Morir Amando* by Francisco Ibáñez-Carrasco”. Franco Arcia tarkastelee monikielisyyden käännösstrategioita kaunokirjallisuudessa, ja ehdottaa Ibáñez-Carrascon lyhyttarinalle omaa käännösstrategiaa, joka säilyttää lähtötekstin monikielisyyden. Franco Arcia kutsuu käännösstrategiaa peilikuvastrategiaksi (”*mirror-effect translation strategy*”), sillä englanninkielisen lähtötekstin espanjankieliset kohdat vaihtuvat espanjankielisessä käännöksessä englanninkielisiksi (Franco Arcia 2012, 78). Nurmi (2013) on puolestaan tarkastellut monikielisten tekstien kääntäjiä ja käännösprosessia artikkelissaan ”Monikielisen tekstin kääntämisen strategiat: tapaustutkimus”. Nurmen (2013) tutkimuksessa toisen vuoden käännösopiskelijat saivat käännettäväkseen osan Patricia Gracen novellista *The Dream*, joka sisältää englannin lisäksi maorinkielisiä osia. Kaikki tutkimukseen osallistuneista opiskelijoista säilyttivät tekstissä ainakin jonkin verran maoria (Nurmi 2013, 120). Opiskelijat tuottivat käännösten lisäksi myös käännöskomentit, joiden aiheina olivat muun muassa novellin alkuperäinen kirjoittaja ja tämän etninen tausta, käännettävä novelli, monikielisten tekstien käännösstrategiat ja lukijanäkökulma (Nurmi 2013, 115). Omalle tutkielmalleni keskeinen lähde on myös Ekbergin väitöskirja *Heterolingualism and Cultural Integrity in Finnish Translations of Anglophone Caribbean Novels* (2019), jossa Ekberg tutkii monikielisyyttä englanninkielisessä karibialaisessa kirjallisuudessa ja sen suomenkielisissä käännöksissä.

Oscar Wilden romaania *The Picture of Dorian Gray* on tutkittu eri näkökulmista. Esimerkiksi Carroll (2005) tarkastelee artikkelissaan ”Aestheticism, Homoeroticism, and Christian Guilt in *The Picture of Dorian Gray*” romaanin homoeroottisia, esteettisiä ja kristillisiä piirteitä Donald Symonsin (1979) darwinistisen analyysin avulla ja vertaa romaanin teemoja Wilden omaan elämään ja ajatteluun. Eells (2016) on puolestaan käsitellyt romaanin intertekstuaalisia viittauksia ranskalaiseen kirjallisuuteen ja kulttuuriin artikkelissaan ”’*La consolation des arts*’: *The Picture of Dorian Gray* and Anglo-French Cultural Exchange”, ja Sheehan (2005) analysoi estetiikan ja rikollisuuden yhteyttä romaanissa artikkelissaan ”’A Malady of Dreaming’: Aesthetics and Criminality In *The Picture of Dorian Gray*”.

Myös romaanin erikielisiä käännöksiä on tutkittu. Esimerkiksi Schmidt (2013) on tarkastellut kotouttamista ja vieraannuttamista romaanin kroatiankielisissä käännöksissä, kun taas

Rodrigues-Júnior ja Barbara (2013) ovat tutkineet arviointia ilmaisevia kielellisiä rakenteita romaanin brasilianportugaliksi kirjoitetuissa käännöksissä ja adaptaatioissa. Valencia Gilardo (2020) on vertaillut verbien ja substantiivien kollokaatioita Espanjan ja Kolumbian espanjan kielivarianttien välillä romaanin kahdessa ensimmäisessä luvussa, ja Buciumas (2007) puolestaan on vertaillut adjektiivien kääntämistä romaanin kahdessa ranskankielisessä käännöksessä. Antila (2020) on tutkinut kahta romaanin suomennoksista pro gradu -tutkielmassaan ”Puheen illuusio romaanissa *The Picture of Dorian Gray* ja sen kahdessa suomennoksessa”. Antilan tutkimus käsittelee puheen illuusiota Wilden alkuperäisteoksessa sekä Setälän (1906) ja Kapari-Jatan (2009) suomennoksissa. Antila (2020) selvittää tutkimuksessaan, miten Wilden alkuteoksessa luodaan puheen illuusiota, miten puheen illuusiota on luotu kahdessa romaanin suomennoksista ja miten suomennoksissa käytetyt keinot eroavat toisistaan. Tätä tutkimusta lukuun ottamatta Wilden romaanin suomennoksia ei ole kuitenkaan tutkittu kattavasti.

3 Aineisto ja metodi

Käsittelen tässä osiossa tutkimukseni aineistoa ja metodologiaa. Käsittelen aluksi lyhyesti *The Picture of Dorian Gray* -romaanin kirjailijaa eli Oscar Wildea, minkä jälkeen tarkastelen itse teoksen juonta, sen keskeisiä teemoja sekä romaanin vastaanottoa ja eri versiota. Tämän jälkeen esittelen romaanin neljä suomentajaa ja suomennosta. Aineiston kuvauksen jälkeen puhun vielä tutkimusmetodista ja tutkimuksen rajoitteista.

3.1 Oscar Wilde ja *The Picture of Dorian Gray* (1891)

Oscar Wilde syntyi Dublinissa vuonna 1854 ja kuoli Pariisissa 46-vuotiaana vuonna 1900. Wilde tunnetaan viktoriaanisen ajan klassikkokirjailijana. Wilde julkaisi elämänsä aikana lukuisia runoja, esseitä, satuja ja myös näytelmiä, jotka saavuttivat aikanaan suuren suosion (ks. Sturgis 2018, 532, 537). *The Picture of Dorian Gray* (1891) on ainoa Wilden julkaisema romaani. Vuonna 1895 ilmestyi Wilden kenties tunnetuin näytelmä, *The Importance of Being Earnest*. Wilde oli tällöin uransa huipulla, mutta hänen maineensa koki täyskäännöksen jo samana vuonna, kun Wilde pidätettiin homoseksuaalisista teoista. Wilde tuomittiin säädyttömyydestä kahdeksi vuodeksi vankilaan pakkotyöhön. Vapauduttuaan vankilasta Wilde pakeni Ranskaan, jossa hän myös kuoli vuonna 1900. (Frankel 2012a, 2, 15.)

*The Picture of Dorian Gray*ä voisi kuvailla goottilaiseksi kauhukertomukseksi, joka pohtii kauneuden ja taiteen merkitystä sekä hedonismin ja moraalisen rappeutumisen seurauksia yksilölle. Romaani kuvaa 1800-luvun lontoolaisen hienoston elämäntyyliä ja toisaalta sen kaksinaismoralismia. Romaanin päähenkilö Dorian Gray on poikkeuksellisen kaunis nuorimies, josta Dorianin ystävä, maalari Basil Hallward, tekee muotokuvan. Samaan aikaan Dorianin elämään ilmestyy keikarimainen, uutta hedonismia peräänkuuluttava lordi Henry Wotton, joka saa Dorianin tajuamaan oman kauneutensa ja nuoruutensa arvon. Hetken mielihohteesta Dorian toivoo voivansa vaihtaa muotokuvansa kanssa rooleja niin, että muotokuva vanhenisi ja hän voisi itse pysyä ikuisesti nuorena ja kauniina. Lordi Henryn rohkaisemana Dorian alkaa viettää hedonistista kaksoiselämää, jossa mikään nautinto ei ole kiellettyä. Samalla kun Dorian lankeaa toinen toistaan pahempiin tekoihin, pysyy hänen ulkomuotonsa ennallaan. Dorianin elämäntyylin jäljet näkyvät vain hänen muotokuvassaan, jonka hän lukitsee ullakolleen. Lopulta Dorian kuitenkin katu tekojaan ja päättää tuhota muotokuvan.

The Picture of Dorian Gray julkaistiin alun perin *Lippincott's Monthly Magazinessa* vuonna 1890. Lehdessä julkaistu versio erosi kuitenkin monelta osin Wilden lehdelle toimittamasta versiosta, sillä lehden päätoimittaja J. M. Stoddart poisti Wilden tekstistä lähes 500 sanaa. Osa Stoddartin tekemistä muutoksista koski tekstin kirjoitusasua, mutta lisäksi tekstistä poistettiin etenkin seksuaalisuuteen viittaavaa sisältöä. (Frankel 2012b, 35, 37–38.) Muokkauksista huolimatta teos kohtasi lehden ilmestyttyä kritiikkiä, jossa paheksuttiin teoksen moraalittomuutta. Teoksen ”likaisuuteen” kohdistunut kritiikki on nykyään tunnistettavissa kritiikiksi teoksen homoseksuaalista sisältöä kohtaan. (Frankel 2012a, 4–5, 6.) Ward, Lock and Company julkaisi teoksen kirjamuodossa vuonna 1891, ja useimmat teoksesta nykyään julkaistavat versiot ovat painoksia juuri teoksen kirjaversiosta. Wilde laajensi teosta kirjaa varten uusilla luvuilla, teki tekstiin muutoksia ja lisäsi romaaniin myös alkupuheen, jossa hän vastasi saamaansa kritiikkiin. Kritiikistä huolimatta teos sai sen julkaisuaikaan myös positiivisia arvosteluita, ja nykyään teoksella on klassikkoasema. (Frankel 2012b, 35; Frankel 2012a, 4, 22.)

3.2 *Dorian Grayn* muotokuvat

The Picture of Dorian Gray on suomennettu neljä kertaa, ja kukin suomennos on julkaistu nimellä *Dorian Grayn muotokuva*. Teoksen ovat suomentaneet Helmi Setälä vuonna 1906, Aulis Nopsanen vuonna 1947, Kai Kaila vuonna 1963 ja Jaana Kapari-Jatta vuonna 2009. Suomen kansallisbibliografia Fennican mukaan kukin suomennos on tehty englanninkielisen alkuteoksen pohjalta (Fennica 2024). Suomennosten lähtökieltä tukevat myös muut lähteet. Setälän *Dorian Grayn muotokuvan* suomennoksen alkusivulla esimerkiksi kerrotaan, että teos on käännetty englannista (Wilde 1906). Nopsasen, Kailan ja Kapari-Jatan suomennosten alkusivuilla puolestaan kerrotaan englanninkielisen alkuteoksen nimi (Wilde 1947, 4; Wilde 1963, 4; Wilde 2009, 4). On kuitenkin otettava huomioon, etteivät bibliografioiden ja paratekstien tiedot ole aina tyhjentäviä. Esittelen seuraavaksi kunkin suomentajan ja suomennoksen.

3.2.1 Helmi Setälä: *Dorian Grayn muotokuva* (1906)

Ensimmäinen *Dorian Grayn muotokuva* ilmestyi vuonna 1906 WSOY:n kustantamana. Teoksen suomensi tällöin Helmi Setälä [myöhemmin Krohn] (1871–1967). Setälä suomensi elämänsä aikana lähes 160 teosta, ja lisäksi hän kirjoitti itse 56 kirjaa. Setälä kirjoitti arvosteluita ja käännösnäytteitä muun muassa *Valvoja*-lehteen, jonka päätoimittajanakin hän

toimi hetken. Setälän käännoistuotannosta erottuvat etenkin elämäkerrat, lasten- ja nuortenkirjallisuus ja myöhemmin spiritualistinen kirjallisuus. Setälän omassa tuotannossa toistuvia teemoja ovat tasa-arvo, sukupuolten väliset suhteet ja seksuaalisuuteen liittyvät kysymykset. Oscar Wilden teoksista Setälä on suomentanut *Dorian Grayn muotokuvan* lisäksi myös Wilden vankilakirjeen *De Profundiksen* (1907) sekä satukokoelman *Onnellinen prinssi ynnä muita kertomuksia* (1907). Wilde kuului Setälän lempisuomennettaviin, ja vaikka *The Picture of Dorian Graytä* pidettiin vaikeana käännettävänä, sai Setälä suomennoksestaan tunnustusta. (Kivistö 2007, 217–219.)

Englannin kielen osaaminen yleistyi Suomessa vasta toisen maailmansodan jälkeen, mikä vaikutti englanninkielisen kirjallisuuden seuraamiseen ja kääntämiseen (Leppihalme 2007, 153). Vielä 1900-luvun alkupuolella oli yleistä, että englanninkielisiä kirjoja käännettiin välikielen kautta (Paloposki 2007, 124). Tässä mielessä Setälän *Dorian Grayn muotokuva* on siis suomennoksena poikkeuksellinen, sillä se on tehty suoraan Wilden lähtökielisen teoksen pohjalta. Setälän suomennoksessa on kaksikymmentä lukua, eli kaikki alkuteoksen luvut on sisällytetty käännökseen. Suomennoksen yleiskuva on vieraannuttava, ja esimerkiksi etuliitteet *Mr* ja *Mrs* on jätetty suomennoksessa kääntämättä, joskin niiden kirjoitusasu poikkeaa lähtötekstin kirjoitusasusta. Suomennoksen kieli on nykylukijalle osin vanhahtavaa. Suomennoksessa käytetään esimerkiksi sanoja, jotka Kielitoimiston sanakirjan mukaan ovat nykyään vanhentuneita, kuten luvussa 6 esiintyvä tarjoilijaa merkitsevä sana *edeskäypä* (Kielitoimiston sanakirja, s.v. ”edeskäypä”). Setälän suomennoksessa huomiota herättävät myös joidenkin sanojen kirjoitusmuodot, kuten *hypnotiserata*, *debyteerata* ja *skeptiko* (Wilde 1906, luvut 7, 8, 17), joiden kirjoitusasu poikkeaa sanojen nykymuodosta.

3.2.2 Aulis Nopsanen: *Dorian Grayn muotokuva* (1947)

Aulis Nopsasen (1915–1981) suomentama *Dorian Grayn muotokuva* ilmestyi 41 vuotta Setälän suomennoksen jälkeen, vuonna 1947. *Dorian Grayn muotokuvan* lisäksi Nopsanen on suomentanut muun muassa R. L. Stevensonin *Treasure Island* -klassikkoromaanin vuonna 1945. Nopsasen *Dorian Grayn muotokuvan* kustansi nyt jo lakkautettu Kustannus Oy Mantere. Nopsanen itse kirjoittaa *Dorian Grayn muotokuvan* alkusanoissa, että uusi suomennos ”lienee varsin kaivattu lisä käännoiskirjallisuuteemme”, sillä edellinen käänno ”on ollut jo ajat sitten loppuunmyyty” eikä käänno ”kielellisen vanhentuneisuutensa vuoksi voitaisi enää tarjota sille uudelle sukupolvelle, joka tällä välin on ehtinyt muodostua” (Nopsanen 1947, 5). Nopsasen suomennos ilmestyi aikaan, jolloin brittikirjallisuuden määrä

kasvoi Suomessa nopeasti ja käännösoikeuksien hankkiminen oli helppoa (Leppihalme 2007, 158). Nopsasen *Dorian Grayn muotokuvan* suomennoksessa on kaksikymmentä lukua, mikä vastaa alkuteoksen lukujen määrää. Myös Nopsasen suomennoksen yleiskuva on melko vieraannuttava, mutta käännös eroaa muista *Dorian Gray* -suomennoksista runsaan alaviitteiden käytön vuoksi. Nopsanen tarjoaa alaviitteissä paitsi käännöksiä vieraskielisille ilmauksille, selittää hän myös lukijalle mahdollisesti vieraita sanoja ja kulttuurisia ilmiöitä. Nopsanen esimerkiksi selittää eräässä huomautuksessaan, kuinka naiset ja miehet siirtyivät tyypillisesti päivällisen jälkeen erillisiin huoneisiin seurustelemaan keskenään (Wilde 1947, 193).

3.2.3 Kai Kaila: *Dorian Grayn muotokuva* (1963)

Kolmannen kerran Wilden romaanin suomensi Kai Kaila (1910–1993) vuonna 1963. *Helsingin Sanomien* muistokirjoituksen mukaan Kaila käänsi elämänsä aikana 208 teosta kahdeksasta eri kielestä, ja Kailan kääntämiin teoksiin kuului klassisen ja modernistisen kaunokirjallisuuden lisäksi filosofista ja historiallista kirjallisuutta (Hyvärinen 1993). Kaila voitti Mikael Agricola -palkinnon vuonna 1966 William Faulknerin *Ääni ja vimma* -teoksen suomennoksestaan. Kailan *Dorian Grayn muotokuvan* kustantajana toimi jälleen WSOY. Kailan suomennoksessa on alkuteoksen lukujen määrää vastaavat kaksikymmentä lukua. Kailan suomennos on aiempia suomennoksia kotouttavampi. Esimerkiksi etuliitteet *Mr* ja *Mrs* on käännetty sanoilla *herra* ja *rouva*, ja vieraskieliset ilmaukset on usein suomennettu. Tästä huolimatta romaanin tapahtumat sijoittuvat edelleen vieraalle mantereelle, mikä käy ilmi esimerkiksi paikannimistä. Kailan suomennos erottuu muista suomennoksista myös siksi, että suomennoksessa poiketaan usein lähtötekstin lause- ja kappalerajoista.

3.2.4 Jaana Kapari-Jatta: *Dorian Grayn muotokuva* (2009)

Neljännän ja viimeisimmän suomennoksen Wilden romaanista on tehnyt Jaana Kapari-Jatta (s. 1955) vuonna 2009, yli sata vuotta romaanin ensimmäisen suomennoksen jälkeen. Kapari-Jatta tunnetaan erityisesti *Harry Potter* -kirjojen suomentajana. Kapari-Jatta on saanut tunnustusta suomennostyöstään ja kääntäjien aseman ja arvostuksen kohentamisesta muun muassa kansainvälisen Astrid Lindgren -palkinnon muodossa (Puurtinen 2007, 327). Kapari-Jatan suomentaman *Dorian Grayn muotokuvan* on kustantanut Otava, ja kirja julkaistiin osana kauhuklassikoita sisältävää Keskiyön kirjasto -sarjaa. Otava julkaisi käännöksen uudelleen vuonna 2011 osana Seven-pokkarisarjaa ja lisäksi vuonna 2023 e-kirjana ja e-äänikirjana.

(Fennica 2024.) Alkuteoksen ja aiempien käännösten tavoin suomennoksessa on kaksikymmentä lukua. Kailan suomennoksen tavoin etuliitteet *Mr* ja *Mrs* on suomennettu, mutta Kapari-Jatan suomennokseen on myös jätetty esimerkiksi vieraskielisyyttä, jota ei ole eksplikoitu lukijalle. Myös Kapari-Jatan suomennoksessa on siis sekä kotouttavia että vieraannuttavia piirteitä. Kuitenkin Kapari-Jatankin suomennos sijoittuu selvästi Englantiin.

3.3 Tutkimuksen eteneminen

Tutkimusmetodini on vertaileva tekstianalyysi, ja aineistooni kuuluu Wilden lähtökielisen alkuteoksen monikieliset kohdat ja näiden kohtien suomennokset. Kävin ensin alkuteoksen läpi poimien teoksesta kaikki määritelmäni mukaiset koodinvaihtoa sisältävät kursiivilla kirjoitetut kohdat, jotka listasin Excel-taulukkoon. Kirjasin taulukkoon myös, mihin kieleen koodinvaihto kussakin kohdassa esiintyy, onko koodinvaihto dialogissa vai ei ja minkä henkilöhahmon repliikissä dialogissa esiintyvä koodinvaihto on. Tämän jälkeen poimin vastaavat kohdat kustakin suomennoksesta ja lisäsin ne samaan Excel-taulukkoon. Tunnistin kussakin kohdassa käytetyt käännösstrategiat osiossa 2.2 listattujen kotouttavien ja vieraannuttavien käännösstrategioiden kategorioiden mukaisesti, eli mahdollisia käännösstrategioita olivat täysi kotouttaminen, osittainen kotouttaminen, kohdekielen kieliopin mukaan taivutettu koodinvaihto, eksplikoitu vieraannuttaminen ja täysi vieraannuttaminen. Lisäsin tarvittaessa lisätietoa esimerkiksi siitä, millaista eksplikointia kohdassa on käytetty. Mikäli kohdassa oli käytetty useampaa kuin yhtä käännösstrategiaa, kirjasin kaikki strategiat ylös. Jos monikielinen ilmaus toistui lähtötekstissä useammin kuin kerran, laskin kaikki ilmentymät mukaan aineistoon, sillä käytetyissä käännösstrategioissa voi tällöinkin olla eroja.

Lähtökohtaisesti olen sisällyttänyt lähtötekstistä kerättyyn aineistoon kaikki sellaiset monikielisyttä sisältävät kohdat, jotka vastaavat osiossa 2.1.1 mainittuja kriteerejä. Koodinvaihdon on siis oltava vieraskielinen ja kursivoitu, eikä koodinvaihdon pituudella ole aineistoni kannalta ollut merkitystä. Aineistoon kuuluvat siis myös yksittäiset, vieraskieliset sanat. Aineiston ulkopuolelle ovat jääneet kuitenkin erisnimet, kuten vieraskielisten teosten nimet ja kadunnimet. Kirjan luvussa 14 esiintyvä Gautierin ranskankielinen runo on myös sisällytetty aineistoon, vaikkei sitä ole erotettu muusta tekstistä kursiivilla vaan rivinvaihdoin. Aineistossa on myös kaksi sanaa, *ennui* ja *début*, jotka esiintyvät lähtötekstissä sekä kursiivilla kirjoitettuna että ilman kursiivia. Olen laskenut sanojen kaikki esiintymät mukaan aineistoon, mikäli ne esiintyvät kursiivilla kirjoitettuna ainakin kerran. On myös otettava

huomioon, että romaanin eri painosten välillä voi olla eroja kursiivin käytössä. Olen pyrkinyt huomioimaan painosten väliset erot keräämällä aineistoni alkuteoksen kahdesta eri painoksesta. Keräsin aluksi aineiston Macmillan Collector's Libraryn alun perin vuonna 2003 julkaistusta vuoden 2017 uusintapainoksesta. Jälkeenpäin täydensin aineistoa Lerner Publishing Groupin vuonna 2015 julkaiseman e-kirjan pohjalta. Kyseiset painokset valikoituivat aineistokseni niiden saatavuuden vuoksi. Sanat *précis*, *bric-à-brac shop*, *protégé* ja *café* on lisätty aineistoon sillä perusteella, että ne esiintyvät jälkimmäiseksi mainitussa painoksessa kursiivilla kirjoitettuina ja koska ne muutoin vastaavat monikielisyyden määritelmäni.

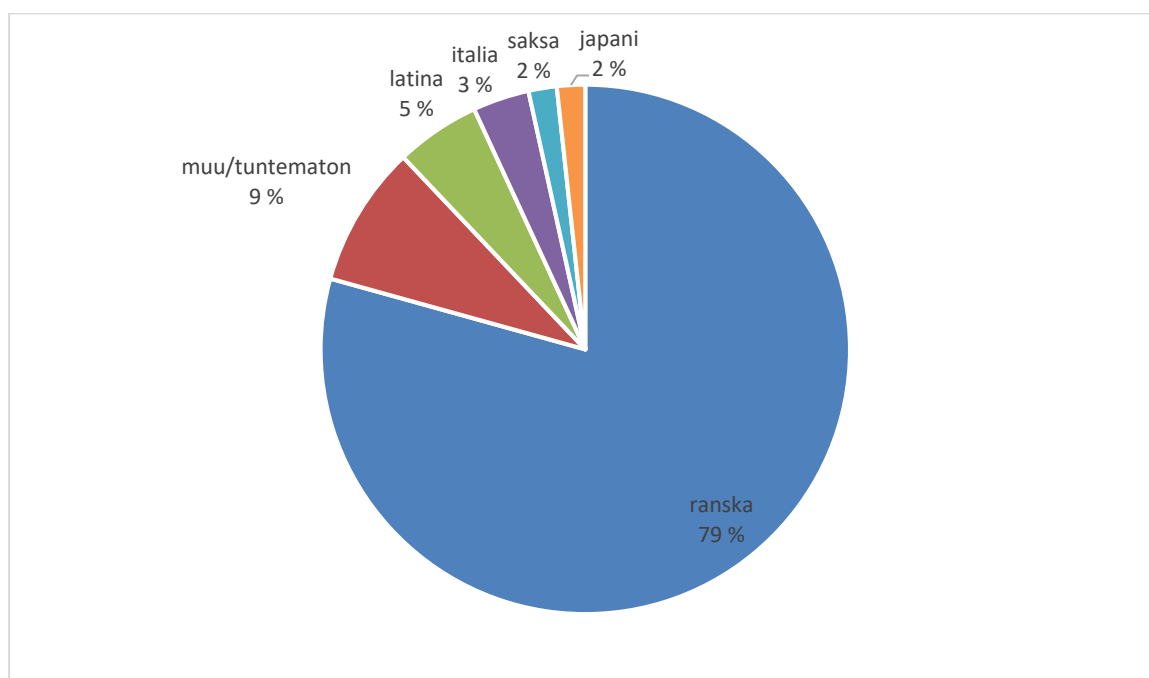
Lainasanojen osalta olen Ekbergin (2019, 11) tavoin pitänyt koodinvaihdon määritelmäni laajana. Kuten Ekberginkin (2019, 11) tutkimuksessa, osa myös omassa aineistossani esiintyvistä koodinvaihdosta on yksittäisiä sanoja, jotka voisivat erilaisen koodinvaihdon määritelmän mukaan olla tulkittavissa lainasanoiksi. Mikäli olisin kuitenkin rajannut kyseiset kohdat pois aineistosta, olisi aineistoni supistunut huomattavasti. Koska tutkimuksen tavoitteena on tutkia monikielisyyden kääntämistä ja koska eri kääntäjien käyttämissä käännösstrategioissa esiintyy tutkimuksen kannalta kiinnostavia eroja myös lainasanoiksi tulkittavissa olevien sanojen kohdalla, halusin sisällyttää kyseiset kohdat tutkimusaineistooni. Toisenlaisen rajauksen perusteella aineisto ja sitä kautta myös tutkimuksen tulokset voisivat kuitenkin näyttää erilaisilta. Näkemuserot koodinvaihdon määritelmästä on siis pidettävä mielessä tuloksia tarkasteltaessa ja vertailtaessa niitä muiden tutkimusten tuloksiin. Lisäksi on huomioitava eri painosten väliset erot ja se, ettei ole varmaa tietoa siitä, mitä alkuteoksen painosta kukin suomentaja on käyttänyt teosta kääntäessään.

4 Analyysi

Esittelen seuraavaksi tutkimuksen tulokset. Aloitan käsittelemällä alkuteoksen monikielisyyttä. Kerron esimerkiksi, mihin kieliin koodinvaihtoa esiintyy, kuinka suuri osuus koodinvaihdosta on dialogissa ja keiden kaikkien henkilöhahmojen repliikeissä koodinvaihtoa esiintyy. Tämän jälkeen tarkastelen erikseen monikielisyyden käänösstrategioita kussakin suomennoksessa ja annan esimerkkejä eri strategioiden käytöstä. Pohdin analyysin tuloksia tarkemmin osiossa 5.

4.1 Monikielisyys alkuteoksessa

Alkuteoksessa on kaksikymmentä lukua, joista koodinvaihtoa esiintyy kuudessatoista. Lähtötekstistä kerätty aineisto koostui yhteensä 58:stä monikielisyyttä sisältävästä kohdasta. Kuvio 1 näyttää, mihin kieliin koodinvaihtoa romaanissa esiintyy.

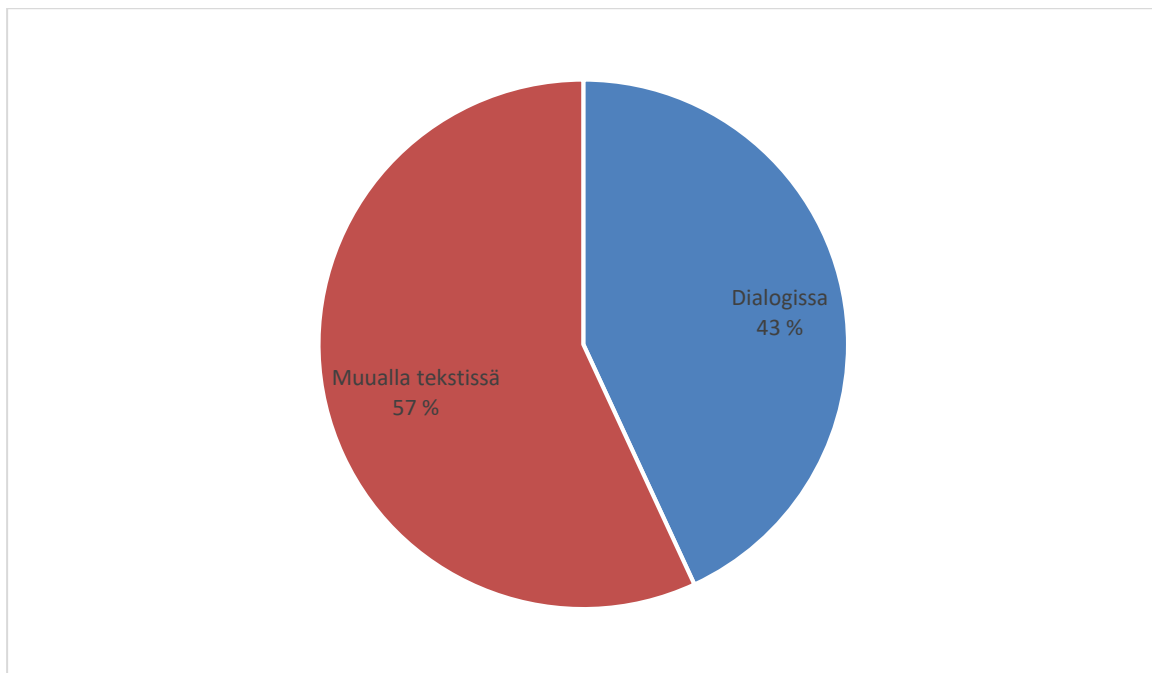

Kuvio 1. Kielet, joihin koodinvaihtoa esiintyy *The Picture of Dorian Gray*ssä

Valtaosa eli 79 % *The Picture of Dorian Gray*ssä esiintyvistä koodinvaihdosta on ranskankielistä. Koodinvaihtoa ranskaan esiintyy romaanissa 46 kertaa. Ranskan suuri määrä romaanissa ei ole yllättävää, kun ottaa huomioon Wilden oman kiinnostuksen ranskalaista kirjallisuutta ja kulttuuria kohtaan (ks. Eells 2016; Stokes 2013) sekä aiemmin mainitun englannin ja ranskan historiallisen yhteyden. Osa romaanissa esiintyvistä ranskasta on yksittäisiä sanoja, kuten *rouge*, *Anglomanie* ja *décolletée* (Wilde [2003] 2017, 65, 188, 223) ja

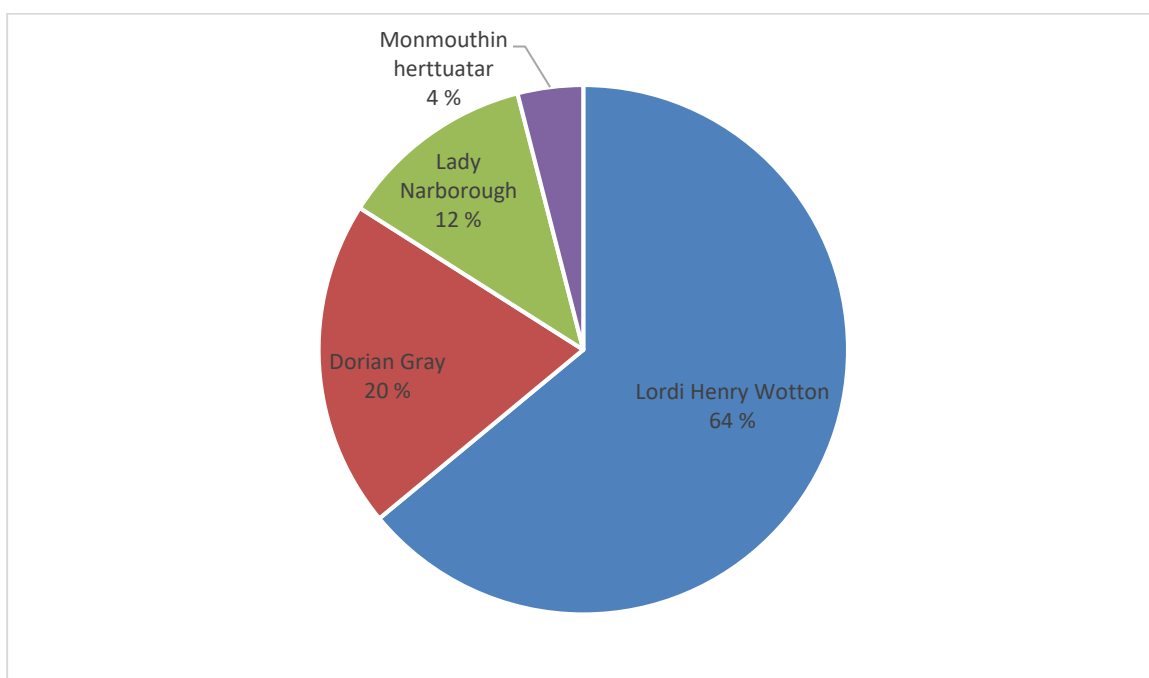
osa useamman sanan pituisia kohtia, kuten lordi Henryn lausuma ”In art, as in politics, *les grand-pères ont toujours tort*” (Wilde [2003] 2017, 67). Osa ranskaan esiintyvistä koodinvaihdoista on otteita ranskankielisestä runoudesta. Esimerkiksi kirjan luvussa 14 esiintyy lyhyempien otteiden lisäksi kolme säkeistöä Théophile Gautierin runosta (Wilde [2003] 2017, 206), josta Dorian löytää lohtua sen jälkeen, kun hän on hetken mielijohteesta murhannut taiteilijaystävänsä Basil Hallwardin.

Tekstissä on kolme latinankielistä koodinvaihtoa: *arbiter elegantiarum, panis caelestis* ja *taedium vitae* (Wilde [2003] 2017, 164, 168, 183). Kukin kohta esiintyy kirjan luvussa 11, jossa ei ole lainkaan dialogia ja joka koostuu lähes yksinomaan kuvailusta. Luvun aikana Dorian löytää vuosien kuluessa uusia, aistillisia kiinnostuksen kohteita. Myös romaanin ainoat saksan- ja japaninkieliset kohdat ovat osa tätä lukua (Wilde [2003] 2017, 168, 176). Eräs luvussa 11 esitellyistä Dorianin kiinnostuksen kohteista on musiikki, johon liittyvät myös ne viisi vieraskielistä kohtaa, jotka olen merkinnyt kohtaan ”muu/tuntematon”. Kyseiset kohdat ovat soittimien nimiä: *juruparis, clarin, ture, teponaztli* ja *yotl-bells* (Wilde [2003] 2017, 170). Koska en löytänyt tietoa näiden sanojen alkuperästä, merkitsin ne saman kategorian alle. Lisäksi romaanissa esiintyy kahdesti italiankielinen sana *cassone* (Wilde [2003] 2017, 154, 195). Ranskaa lukuun ottamatta mikään muu romaanin vieraista kielistä ei esiinny dialogissa, vaan muualla tekstissä.

Kuvio 2. Koodinvaihdon jakautuminen dialogiin ja muualla tekstiin *The Picture of Dorian Grayssä*

Kuviossa 2 on nähtävillä, paljonko romaanin koodinvaihdosta esiintyy dialogissa ja paljonko muualla tekstissä. Vaikka yli puolet romaanin koodinvaihdosta esiintyy muualla kuin dialogissa, on huomionarvoista, että ranska on ainoa dialogissa käytettävä kieli. Romaanin 46 ranskankielisestä kohdasta 25 eli yli puolet esiintyy dialogissa, kun taas muita kieliä esiintyy ainoastaan dialogin ulkopuolella. Kuviossa 3 on listattu kaikki henkilöahmot, joiden repliikeissä koodinvaihtoa esiintyy. Eniten koodinvaihtoa esiintyy lordi Henryn repliikeissä (64 % dialogin koodinvaihdosta) ja toiseksi eniten Dorian Grayn repliikeissä (20 % dialogin koodinvaihdosta). Lady Narborough'n repliikeissä koodinvaihtoa esiintyy kolmesti ja Monmouthin herttuattaren repliikeissä kerran.

Kuvio 3. *The Picture of Dorian Gray*n dialogissa esiintyvä koodinvaihto henkilöahmoittain

Käsittelen seuraavaksi suomennoksissa käytettyjä monikielisyyden käänösstrategioita. Esittelen aluksi analyysin tulokset taulukon muodossa ja kerron lyhyesti suomennosten keskeisimmistä eroista monikielisyyden käänösstrategioiden käytössä, minkä jälkeen tarkastelen jokaista suomennosta erikseen esimerkkien avulla. Tämän jälkeen pohdin analyysin tuloksia tarkemmin.

4.2 Monikielisyyden käänösstrategiat suomennoksissa

Analyysin tulokset ovat nähtävillä taulukossa 1. Lähtötekstistä kerätty aineisto koostui yhteensä 58:stä monikielisyyttä sisältävästä kohdasta. Romaanin kolmessa viimeisimmässä suomennoksessa on kuitenkin kussakin kohta, jossa on käytetty samanaikaisesti kahta eri

monikielisyyden käänösstrategiaa. Tämän vuoksi taulukossa lukee, että kyseisissä suomennoksissa on käytetty monikielisyyden käänösstrategioita 59 kertaa. Jokaista osiossa 2.2 esiteltyä käänösstrategiaa on käytetty kussakin suomennoksessa vähintään kerran lukuun ottamatta Kapari-Jatan suomennosta, jossa ei ole käytetty lainkaan eksplikoitua vieraannuttamista.

Taulukko 1. Suomennoksissa käytetyt käänösstrategiat

Käänösstrategia	Setälä (1906)	Nopsanen (1947)	Kaila (1963)	Kapari-Jatta (2009)
Täysi kotouttaminen	33	27	50	41
Osittainen kotouttaminen	1	1	1	1
Kohdekielen kieliopin mukaan taivutettu koodinvaihto	1	1	4	2
Eksplikoitu vieraannuttaminen	7	21	1	-
Täysi vieraannuttaminen	16	9	3	15
Yhteensä	58	59	59	59

Täysi kotouttaminen on kaikissa suomennoksissa yleisin monikielisyyden käänösstrategia, mutta suomennosten välillä on havaittavissa myös eroja eri strategioiden käytössä.

Esimerkiksi Setälän suomennoksessa on käytetty kaikista suomennoksista eniten täyttä vieraannuttamista. Kapari-Jatan suomennoksessa tätä strategiaa on käytetty lähes yhtä paljon kuin Setälän suomennoksessa, mutta lisäksi suomennoksessa on käytetty täyttä kotouttamista enemmän kuin Setälän tai Nopsasen suomennoksissa. Nopsasen suomennos erottuu muista suomennoksista runsaan eksplikoidun vieraannuttamisen määrän vuoksi. Kailan suomennoksessa puolestaan on käytetty huomattavan paljon täyttä kotouttamista. Käsittelen seuraavaksi jokaista suomennosta erikseen kronologisessa järjestyksessä. Havainnollistan eri käänösstrategioiden käyttöä esimerkeillä. Tämän jälkeen pohdin löydöksiäni osiossa 5.

4.2.1 Setälä (1906)

Setälän suomennoksessa on käytetty täyttä kotouttamista 33 kertaa, täyttä vieraannuttamista 16 kertaa ja eksplikoitua vieraannuttamista 7 kertaa. Lisäksi suomennoksessa on käytetty kerran osittaista kotouttamista ja kerran kohdekielen kieliopin mukaan taivutettua

koodinvaihtoa. Annan seuraavaksi esimerkkejä kunkin strategian käytöstä Setälän suomennoksessa. Etenen yleisimmästä suomennoksessa käytetystä käännösstrategiasta eli täydestä kotouttamisesta vähemmän käytettyihin käännösstrategioihin. Olen käyttänyt Setälän suomennoksesta Project Gutenbergin sähköistä versiota, sillä muita versioita suomennoksesta ei ollut saatavilla. Koska kyseisessä versiossa ei ole sivunumerointia, viittaa suomennoksen eri kohtiin luvuittain.

Täyttä kotouttamista on käytetty Setälän suomennoksessa 33 kertaa. Esimerkissä 1 ranskankieliset osuudet on suomennettu, eikä käännöksessä ole mitään koodinvaihtoon viittaavaa:

Esimerkki 1

Wilde	Setälä
As he turned over the pages his eye fell on the poem about the hand of Lacenaire, the cold yellow hand 'du supplice encore mal lavée', with its downy red hairs and its 'doigts de faune'. (Wilde [2003] 2017, 206)	Selaillessaan lehtiä hänen silmänsä osuivat runoon, joka kuvasi Lacenairen kättä — tuota kylmää, keltaista kättä, joka kidutuksen jälkeen oli vielä pesemätön ja jossa oli untuvamaiset punaiset karvat ja faunin sormet. (Wilde 1906, luku 14)

Myös esimerkissä 2 lady Narborough'n ja Dorianin välisessä keskustelussa koodinvaihto on häivytetty suomennoksesta:

Esimerkki 2

Wilde	Setälä
'Four husbands! Upon my word that is <i>trop de zèle</i> .'	"Neljä miestä! Kunniani kautta, se on liiallista intoa."
' <i>Trop d'audace</i> , I tell her,' said Dorian. (Wilde [2003] 2017, 224)	"Liika rohkeutta, siksi minä sitä sanoisin", sanoi Dorian. (Wilde 1906, luku 15)

Toiseksi eniten käytetty monikielisyyden käännösstrategia Setälän suomennoksessa on täysi vieraannuttaminen. Kyseistä strategiaa on käytetty suomennoksessa 16 kertaa, eli eniten kaikista suomennoksista. Setälän suomennos on esimerkiksi ainoa, jossa lähtötekstin ranskankielinen ilmaus *fleur de lys* on jätetty tekstiin ilman eksplikointia tai kotouttamista. Setälän suomennoksessa puhutaan ”*fleurs de lys*” -koristeista (Wilde 1906, luku 11), eli ranskan monikko ilmaiseva -s on jätetty suomennoksessa koodinvaihdon perään, vaikkei se suomenkielisessä tekstissä ole kieliopillisesti tarpeellinen. Myös esimerkin 3 ranskankielinen

koodinvaihto on jätetty suomennokseen sellaisenaan. Sanaa *connoisseurs* ei ole esimerkissä laskettu koodinvaihdoksi, sillä sitä ei ole kursivoitu lähtötekstissä.

Esimerkki 3

Wilde	Setälä
He [. . .] had a turquoise <i>de la vieille roche</i> that was the envy of all the <i>connoisseurs</i> . (Wilde [2003] 2017, 171)	[H]än omisti <i>de la vieille roche</i> turkosin, jota kaikki tuntijat kadehtivat. (Wilde 1906, luku 11)

Eksplikoitua vieraannuttamista on käytetty suomennoksessa seitsemän kertaa. Viidessä näistä suomennos annetaan hakasulkeissa vieraskielisen ilmauksen jälkeen. Esimerkissä 4 kaksi ensimmäistä koodinvaihtoa on eksplikoitu antamalla suomennos hakasulkeissa. Kolmatta koodinvaihtoa ei kuitenkaan ole eksplikoitu, luultavasti siksi, että sama vieraskielinen ilmaus on eksplikoitu jo edellisessä repliikissä. Hakasulkeissa esiintyvät tekstin sisäiset käännökset ovat osa suomennosta, kun taas sic-merkinnät ovat omiani:

Esimerkki 4

Wilde	Setälä
' <i>Fin de siècle</i> ,' murmured Lord Henry. ' <i>Fin du globe</i> ,' answered his hostess. 'I wish it were <i>fin du globe</i> ,' said Dorian, with a sigh. (Wilde [2003] 2017, 225)	" <i>Fin de siècle</i> " [Vuosisadan loppu], mutisi lordi Henry. " <i>Fin de [sic] globe</i> " [Maailman loppu], vastasi talon emäntä. "Minä toivoisin että olisi <i>fin de [sic] globe</i> ", sanoi Dorian huoaten. (Wilde 1906, luku 15)

Setälän suomennoksessa käytetään kahdesti myös muunlaista eksplikointia. Lähtötekstin kohta ”Japanese *Foukousas*” (Wilde [2003] 2017, 176) on käännetty Setälän suomennoksessa sanoin ”japanilaisia *foukousas* kankaita” (Wilde 1906, luku 11), jolloin kangas-sana eksplikoii lukijalle vieraskielisen *foukousa*-sanan merkitystä. Englannin monikkoja ilmaiseva s-kirjain on jätetty Setälän suomennoksessa *foukousa*-sanana perään. Lisäksi Setälän suomennoksessa on annettu luvussa 14 olevalle Gautierin runolle suomenkielinen käänös ranskankielisen runon jälkeen, mutta suomennos ei ole hakasulkeissa (Wilde 1947, luku 14).

Osittaista kotouttamista ja kohdekielen kieliopin mukaan taivutettua koodinvaihtoa käytetään Setälän suomennoksessa kumpaakin kerran. Osittaista kotouttamista on käytetty luvussa 5, jossa lähtötekstin sana *tableau* on käännetty kotoutetulla mutta kursivoidulla sanalla *kuvaelma* (Wilde 1906, luku 5). Koska kursivoinnille ei ole muuta selkeää syytä kuin lähtötekstin koodinvaihto, olen laskenut kohdan osittaiseksi kotouttamiseksi. Kohdekielen kieliopin

mukaan taivutettua koodinvaihtoa puolestaan on käytetty kerran luvussa 15, kuten esimerkiksi 5 käy ilmi:

Esimerkki 5

Wilde	Setälä
[S]he devoted herself now to the pleasures of French fiction, French cookery, and French <i>esprit</i> when she could get it. (Wilde [2003] 2017, 220)	[H]än antautui ranskalaisen kirjallisuuden, ranskalaisen kyökin ja, milloin hänellä oli siihen vain tilaisuutta, ranskalaisen <i>esprit'in</i> nauttimiseen. (Wilde 1906, luku 15)

Setälän suomennos erottuu muista käänöksistä siis ainakin siten, että täyttä vieraannuttamista on käytetty siinä kaikista suomennoksista eniten. Myös eksplikoitua vieraannuttamista on käytetty suomennoksessa jonkin verran. Tästä huolimatta kotouttavia käänösstrategioita on kaiken kaikkiaan käytetty Setälän suomennoksessa enemmän kuin vieraannuttavia strategioita. Osittaista kotouttamista ja kohdekielen kieliopin mukaan taivutettua koodinvaihtoa on kumpaakin käytetty vain kerran. Käsittelen seuraavaksi Nopsasen suomennoksessa käytettyjä käänösstrategioita.

4.2.2 Nopsanen (1947)

Nopsasen suomennoksessa monikielisyyden kääntämiseen on käytetty 27 kertaa täyttä kotouttamista, 21 kertaa eksplikoitua vieraannuttamista, 9 kertaa täyttä vieraannuttamista ja kerran osittaista kotouttamista sekä kohdekielen kieliopin mukaan taivutettua koodinvaihtoa. Vaikka täysi kotouttaminen on myös Nopsasen suomennoksessa yleisin käytetty käänösstrategia, Nopsasen suomennoksessa esiintyy kaikista suomennoksista eniten eksplikoitua vieraannuttamista. Annan seuraavaksi esimerkkejä kustakin käänösstrategiasta edeten yleisimmästä suomennoksessa käytetystä käänösstrategiasta vähiten käytettyihin strategioihin.

Täysi kotouttaminen on myös Nopsasen suomennoksessa yleisin käytetty käänösstrategia, mutta strategiaa on käytetty vähemmän kuin missään muussa suomennoksista, eli 27 kertaa. Esimerkissä 6 koodinvaihto on käännetty suomeksi ilman jälkeä lähtötekstin koodinvaihdosta (vrt. esimerkkiin 5):

Esimerkki 6

Wilde	Nopsanen
[S]he devoted herself now to the pleasures of French fiction, French cookery, and French <i>esprit</i> when she could get it. (Wilde [2003] 2017, 220)	[H]än ryhtyi nauttimaan ranskalaisesta kaunokirjallisuudesta, ranskalaisesta keittotaidosta ja ranskalaisesta älykkyydestä, milloin siihen tarjoutui tilaisuus. (Wilde 1947, 192)

Eksplikoitua vieraannuttamista on käytetty Nopsasen suomennoksessa 21 kertaa, mikä on enemmän kuin missään muussa suomennoksista. Toiseksi eniten kyseistä strategiaa on käytetty Setälän suomennoksessa, ja siinäkin ainoastaan 7 kertaa. Nopsanen suomennoksessa koodinvaihto eksplikoidaan 19 kertaa alaviitteissä ja kahdesti tekstin sisällä. Alaviitteessä on useimmiten vieraskielisen kohdan käänös tai selitys, kuten esimerkissä 7 (vrt. esimerkkiin 3):

Esimerkki 7

Wilde	Nopsanen
He [. . .] had a turquoise <i>de la vieille roche</i> that was the envy of all the connoisseurs. (Wilde [2003] 2017, 171)	[H]änellä oli <i>de la vieille roche</i> ¹⁾ turkoosi, jota kaikki asiantuntijat kadehtivat. ¹⁾ Aito itämainen. (Suom. huom.) (Wilde 1947, 151)

Myös Gautierin runolle annetaan Nopsasen suomennoksessa käänös alaviitteessä (Wilde 1947, 180). Esimerkissä 8 vieraskielistä ilmausta selitetään alaviitteessä lukijalle sen sijaan, että sille annettaisiin käänös:

Esimerkki 8

Wilde	Nopsanen
books [. . .] wrought with <i>fleurs de lys</i> , birds and images (Wilde [2003] 2017, 175–176)	kirjoja [. . .] joissa oli <i>fleurs de lys</i> - ¹⁾ ja lintukoristeita sekä epäjumalankuvia ¹⁾ Ranskan kuninkaallisessa vaakunassa oleva heraldinen lilja. (Suom. huom.) (Wilde 1947, 154)

Myös Nopsasen suomennoksessa lähtötekstin ”Japanese *Foukousas*” (Wilde [2003] 2017, 176) on käännetty sanoin ”japanilaisia *foukousas*-kankaita” (Wilde 1947, 154), eli koodinvaihto on eksplikoitu tekstin sisällä. Lisäksi toinen viittaus *fleur de lys* -koristeisiin on eksplikoitu tekstissä lilja-sanalla: ”*fleurs de lys*-liljoja” (Wilde 1947, 155). Setälän

suomennoksen tavoin myös Nopsasen suomennoksessa *foukousas*- ja *fleurs de lys* -sanojen perään on jätetty monikko ilmaiseva -s.

Täyttä vieraannuttamista on käytetty Nopsasen suomennoksessa 9 kertaa. Osa näistä esiintyy sellaisessa kohdassa, jossa sama vieraskielinen ilmaus on juuri eksplikoitu (vrt. esimerkkiin 4). Lisäksi esimerkiksi latinankielinen ilmaus *taedium vitae* on jätetty Nopsasen suomennokseen sellaisenaan (Wilde 1947, 161). Sama ratkaisu on tehty myös Setälän suomennoksessa (Wilde 1906, luku 11), kun taas Kailan ja Kapari-Jatan suomennoksissa kyseinen kohta on kotoutettu (Wilde 1963, 161; Wilde 2009, 237).

Osittaista kotouttamista ja kohdekielen kieliopin mukaan taivutettua koodinvaihtoa esiintyy Nopsasen suomennoksessa kumpaakin kerran. Setälän suomennoksen tapaan *tableau*-sanaa vastaava sana *kuvaelma* on suomennettu mutta kursivoitu (Wilde 1947, 73). Kuten Setälänkin suomennoksen kohdalla, olen laskenut kohdan osittaiseksi kotouttamiseksi, sillä kursivoinnille ei lähtötekstin koodinvaihtoa lukuun ottamatta ole selkeää syytä. Suomen kieliopin mukaan puolestaan on taivutettu ranskankielistä ilmausta *monstre charmant*, jolle on lisäksi annettu suomennos alaviitteessä, eli kohdassa on käytetty kohdekielen kieliopin mukaisen taivuttamisen lisäksi eksplikoitua vieraannuttamista (Wilde 1947, 182).

Nopsasen suomennoksessa eksplikoitua vieraannuttamista on siis käytetty huomattavasti enemmän kuin muissa suomennoksissa. Myös täyttä vieraannuttamista on käytetty jonkin verran, kun taas täyttä kotouttamista on käytetty kaikista suomennoksista vähiten. Täysi kotouttaminen on kuitenkin myös Nopsasen suomennoksessa yleisin käytetty käännösstrategia. Setälän suomennoksen tavoin osittaista kotouttamista ja kohdekielen kieliopin mukaan taivutettua koodinvaihtoa on käytetty vain kerran. Käsittelen seuraavaksi Kailan suomennoksessa käytettyjä monikielisyyden käännösstrategioita.

4.2.3 Kaila (1963)

Kailan suomennoksessa täyttä kotouttamista on käytetty 50 kertaa, mikä on kaikista suomennoksista eniten. Muita monikielisyyden käännösstrategioita on käytetty Kailan suomennoksessa huomattavasti vähemmän: kohdekielen kieliopin mukaan taivutettua koodinvaihtoa on käytetty 4 kertaa, täyttä vieraannuttamista 3 kertaa ja eksplikoitua vieraannuttamista sekä osittaista kotouttamista kerran. Kuten aiempienkin suomennosten kohdalla, aloitan käännösstrategioiden käsittelyn yleisimmästä strategiasta eli täydestä kotouttamisesta.

Täysi kotouttaminen on muiden suomennosten tapaan myös Kailan suomennoksessa yleisin monikielisyyden käänösstrategia. Strategiaa on kuitenkin käytetty huomattavan paljon verrattuna muihin suomennoksiin, sillä Kailan suomennoksessa täyttä kotouttamista on käytetty 50 kertaa. Esimerkissä 9 kaikki koodinvaihdot on häivytetty Kailan suomennoksesta, kun kaikissa muissa suomennoksissa kyseiset koodinvaihdot on jätetty käänökseen joko sellaisenaan tai eksplikoituna (vrt. esimerkkiin 4):

Esimerkki 9

Wilde	Kaila
' <i>Fin de siècle</i> ,' murmured Lord Henry.	— Vuosisadan loppu, lordi Henry sanoi puoliääneen.
' <i>Fin du globe</i> ,' answered his hostess.	— Maailman loppu, illan emäntä korjasi.
'I wish it were <i>fin du globe</i> ,' said Dorian, with a sigh. (Wilde [2003] 2017, 225)	— Toivon, että maapallo jo tuhoutuisi, Dorian Gray huokasi. (Wilde 1963, 196–197)

Täyttä kotouttamista esiintyy myös muualla tekstissä sellaisissa kohdissa, joissa muissa suomennoksissa koodinvaihto on jätetty tekstiin. Kailan suomennoksessa Dorian Gray esimerkiksi omistaa ”vanhan turkoosin” (Wilde 1963, 151; vrt. esimerkkiin 7), ja ranskankielisen lausahduksen ”In art, as in politics, *les grand-pères ont toujours tort*” sijaan lordi Henry sanoo suomeksi ”Taiteessa ja politiikassa isoisät ovat aina väärässä” (Wilde [2003] 2017, 67; Wilde 1963, 59). *Fleur de lys* -koristeet puolestaan ovat Kailan suomennoksessa ainoastaan liljoja, eli lähtötekstin vieraskielistä ilmausta on yleistetty (Wilde 1963, 154–155). Myös Gautierin ranskankielinen runo luvussa 14 on Kailan suomennoksessa ainoastaan suomeksi (Wilde 1963, 181). Kailan suomennos ei kuitenkaan ole ainoa, jossa näin on, vaan myös Kapari-Jatan suomennoksessa runo on vain suomeksi (Wilde 2009, 267).

Kailan suomennoksen toiseksi yleisintä monikielisyyden käänösstrategiaa eli kohdekielen kieliopin mukaan taivutettua koodinvaihtoa on käytetty suomennoksessa neljä kertaa. Strategiaa esiintyy ainoastaan luvussa 11, jossa Kailan suomennoksessa on kolmesti taivutettu eksoottisten soittimien nimiä: ”*jurupareja*”, ”*clarineja*” ja ”[*t*]eponaztlissa” (Wilde 1963, 149–150). Lisäksi samassa luvussa Dorian Grayllä on ”japanilaisia *fukusoja*” (Wilde 1963, 154), eli taivutetun koodinvaihdon lisäksi vieraskielisen ilmauksen kirjoitusasu on muutettu. Vaikka kirjoitusasun muutoksen syystä ei voi olla varmuutta, kotouttaminen on mahdollinen syy muutokselle. Kohdassa on käytetty siis kohdekielen kieliopin mukaan taivutetun koodinvaihdon lisäksi myös osittaista kotouttamista.

Täyttä vieraannuttamista on käytetty Kailan suomennoksessa kolme kertaa, mikä on vähemmän kuin missään muussa suomennoksista. Myös tätä strategiaa käytetään ainoastaan luvussa 11, ja strategiaa on käytetty kahdesti eksoottisten soittimien nimien kohdalla: ”*ture*” ja ”*yotl* kellot” (Wilde 1963, 150). *Yotl*-kellojen kohdalla en ole laskenut kello-sanaa eksplikoinniksi, sillä kelloista puhutaan myös lähtötekstissä: ”*yotl*-bells” (Wilde [2003] 2017, 170). Lisäksi lähtötekstin luvussa 11 puhutaan laulusta, joka alkaa sanoin ”*Madame, je suis tout joyeux*”, ja kyseinen ranskankielinen koodinvaihto on jätetty Kailan suomennokseen sellaisenaan (Wilde [2003] 2017, 174; Wilde 1963, 153). Eksplikoitua vieraannuttamista on käytetty suomennoksessa ainoastaan kerran luvussa 11, kun lähtötekstissä esiintyvä latinankielinen ilmaus ”*arbiter elegantiarum*” on eksplikoitu suomennoksessa sanoin ”makutuomari, *arbiter elegantiarum*” (Wilde [2003] 2017, 164; Wilde 1963, 144). Myös osittaista kotouttamista on käytetty Kailan suomennoksessa vain kerran jo aiemmin mainitussa *fukusa*-sanassa (Wilde 1963, 154).

Kailan suomennoksessa korostuu siis etenkin täyden kotouttamisen suuri määrä, kun taas täyttä vieraannuttamista on käytetty muihin suomennoksiin nähden hyvin vähän ja eksplikoitua vieraannuttamistakin vain kerran. Muiden suomennosten tavoin osittaista kotouttamista on käytetty niin ikään vain kerran. Kohdekielen kieliopin mukaan taivutettua koodinvaihtoa on puolestaan käytetty Kailan suomennoksessa hieman useammin kuin muissa suomennoksista, mutta strategian käyttö on tästä huolimatta vähäistä. Käsittelen seuraavaksi suomennoksista viimeistä eli Kapari-Jatan suomennosta.

4.2.4 Kapari-Jatta (2009)

Kapari-Jatan suomennoksessa on käytetty täyttä kotouttamista 41 kertaa, täyttä vieraannuttamista 15 kertaa, kohdekielen kieliopin mukaan taivutettua koodinvaihtoa 2 kertaa ja osittaista kotouttamista kerran. Kapari-Jatan suomennos on ainoa, jossa eksplikoitua vieraannuttamista ei ole käytetty kertaakaan. Kuten aiempienkin suomennosten kohdalla, käsittelen kunkin strategian käyttöä esimerkkien avulla edeten eniten käytetystä käänösstrategiasta vähiten käytettyyn strategiaan.

Täyttä kotouttamista on käytetty Kapari-Jatan suomennoksessa 41 kertaa, eli toiseksi eniten kaikista suomennoksista. Esimerkissä 10 lähtötekstin latinankielinen koodinvaihto on suomennettu. Samaa käänösstrategiaa käytetään kyseisessä kohdassa myös Kailan suomennoksessa (Wilde 1963, 147), kun muissa suomennoksissa koodinvaihto on jätetty tekstiin (Wilde 1906, luku 11; Wilde 1947, 148). Koodinvaihto on kotoutettu täysin Kapari-

Jatan suomennoksessa siitä huolimatta, että lähtötekstissä latinankielistä ilmausta on eksplikoitu:

Esimerkki 10

Wilde	Kapari-Jatta
He loved to kneel down on the cold marble pavement, and watch the priest [. . .] raising aloft the jewelled lantern-shaped monstrance with that pallid wafer that at times, one would fain think, is indeed the ' <i>panis caelestis</i> ', the bread of angels (Wilde [2003] 2017, 167–168)	Hänestä oli ihanaa polvistua kylmälle marmorilattialle ja katsella, miten [. . .] pappi [. . .] kohottaa jalokivikoristeista, lyhdyn mallista monstranssia valjuine öylätteineen, joita teki mieli todellakin uskoa enkelten leiviksi (Wilde 2009, 217–218)

Myös Kapari-Jatan suomennoksessa *fleur de lys* -koristeiden nimitystä on kotoutettu, sillä koristeita kutsutaan heraldisiksi liljoiksi (Wilde 2009, 228–229). Lisäksi Gautierin runo on myös Kapari-Jatan suomennoksessa ainoastaan suomeksi (Wilde 2009, 267), ja suomennoksen alkusivuilla kerrotaan, että runon suomennos on lainattu Kailan suomennoksesta (Wilde 2009, 4). Myös koodinvaihto Dorianin repliikissä ”Was it not Gautier who used to write about *la consolation des arts*?” on kotoutettu Kapari-Jatan suomennoksessa: ”Oliko se Gautier, joka kirjoitti taiteen tuomasta lohdusta?” (Wilde [2003] 2017, 140; Wilde 2009, 182). Kyseinen kohta on kotoutettu myös Kailan suomennoksessa (Wilde 1963, 124), kun taas Setälän ja Nopsasen suomennoksissa on käytetty eksplikoitua vieraannuttamista (Wilde 1906, luku 9; Wilde 1947, 124). Kapari-Jatan suomennos on sen sijaan ainoa, jossa lähtötekstin koodinvaihto *arbiter elegantiarum* on kotoutettu täysin sanalla ”makutuomari” (Wilde 2009, 214).

Kapari-Jatan suomennoksen toiseksi yleisintä monikielisyysstrategiaa eli täyttävää vieraannuttamista käytetään suomennoksessa 15 kertaa, eli lähes yhtä paljon kuin Setälän suomennoksessa. Kapari-Jatan suomennos on esimerkiksi suomennoksista ainoa, jossa esimerkissä 11 nähtävän keskustelun koodinvaihdot on jätetty tekstiin ilman kotouttamista tai eksplikointia (vrt. esimerkkeihin 4 ja 9):

Esimerkki 11

Wilde	Kapari-Jatta
' <i>Fin de siècle</i> ,' murmured Lord Henry. ' <i>Fin du globe</i> ,' answered his hostess. 'I wish it were <i>fin du globe</i> ,' said Dorian, with a sigh. (Wilde [2003] 2017, 225)	" <i>Fin de siècle</i> ", lordi Henry sanoi hiljaa. " <i>Fin de</i> [sic] <i>globe</i> ", vastasi illan emäntä. "Kunpa olisikin <i>fin de</i> [sic] <i>globe</i> ", Dorian sanoi huokaisten. (Wilde 2009, 291)

Samaten Kapari-Jatan suomennos on ainoa, jossa lordi Henryn lausuma ”In art, as in politics, *les grand-pères ont toujours tort*” on jätetty tekstiin sellaisenaan ilman eksplikoitua tai kotouttamista: ”Taiteessa siinä missä politiikassakin, *les grand-pères ont toujours tort*” (Wilde [2003] 2017, 67; Wilde 2009, 85). Myös romaanin ainoa saksankielinen koodinvaihto, ”the *Darwinismus* movement in Germany” (Wilde [2003] 2017, 168), on jätetty Kapari-Jatan suomennokseen sanoilla ”Saksan Darwinismus-liikkeen” (Wilde 2009, 218), kun muissa suomennoksissa puhutaan kotouttavammin darwinistisesta liikkeestä (Wilde 1906, luku 11; Wilde 1947, 148; Wilde 1963, 148).

Kohdekielen kieliopin mukaan taivutettua koodinvaihtoa on käytetty Kapari-Jatan suomennoksessa kahdesti. Toinen näistä on kohdassa ”japanilaisia fukusoja” (Wilde 2009, 228), jossa koodinvaihtoa on taivutettu suomen kieliopin mukaan. Samassa kohdassa esiintyy Kailan suomennoksen tapaan myös Kapari-Jatan suomennoksen ainoa osittainen kotouttaminen, sillä *fukusa*-sanan kirjoitusasu on muutettu, ja kotouttaminen on mahdollinen syy muutokselle. Toinen Kapari-Jatan suomennoksessa esiintyvä kohdekielen kieliopin mukaan taivutettu koodinvaihto on ”monstre charmantista” puhuttaessa (Kapari-Jatta 2009, 269). Eksplikoitua vieraannuttamista ei Kapari-Jatan suomennoksessa ole käytetty monikielisyyden kääntämiseen kertaakaan.

Täyttä kotouttamista on siis Kapari-Jatan suomennoksessa käytetty Kailan suomennoksen jälkeen kaikista suomennokista eniten. Kuitenkin myös täyttä vieraannuttamista on käytetty Kapari-Jatan suomennoksessa suhteellisen paljon muihin suomennoksiin verrattuna. Muista suomennoksista poiketen eksplikoitua vieraannuttamista ei sen sijaan ole käytetty Kapari-Jatan suomennoksessa lainkaan. Osittaista kotouttamista on käytetty muiden suomennosten tapaan vain kerran ja kohdekielen kieliopin mukaan taivutettua koodinvaihtoa kahdesti, eli kummankin strategian käyttö on muiden käännösten tavoin vähäistä. Pohdin seuraavaksi analyysin tuloksia tarkemmin.

5 Pohdintaa

Tarkastelen tässä osiossa analyysin tuloksia syvällisemmin. Pohdin ensin mahdollisia syitä alkuteoksen monikielisuudelle ja etenkin ranskan läsnäololle tekstissä. Vertailen tämän jälkeen suomennoksia toisiinsa monikielisuuden kääntämisen osalta ja tarkastelen myös suomennoksissa havaitsemiani yhtäläisyyksiä. Käsittelen osiossa lyhyesti myös monikielisuuden kääntämisen lukijanäkökulmaa. Arvioin lopuksi tutkimusmetodin sopivuutta analyysiin ja vertailen tuloksiani Antilan (2020) pro gradu -tutkielman tuloksiin. Pohdinnan jälkeen kertaan vielä tutkimuksen keskeisimmät löydökset ja ehdotan mahdollisia aiheita jatkotutkimukselle.

Lähtötekstin monikielisydessä korostuu etenkin ranskan merkitys. Ranskaan esiintyy romaanissa eniten koodinvaihtoa, ja ranska on myös ainoa kieli, johon dialogissa esiintyy koodinvaihtoa. Kuten mainitsin jo osiossa 4.1, ranskan merkitys romaanissa ei sinänsä ole yllättävää, sillä intertekstuaalisilla viittauksilla etenkin ranskalaiseen kirjallisuuteen on keskeinen rooli romaanissa. Ransome (1912, 95) on esimerkiksi kutsunut teosta ”ensimmäiseksi englanniksi kirjoitetuksi ranskalaiseksi romaaniksi” (oma käänökseni). Ranskalaisen intertekstin funktio *The Picture of Dorian Grayssä* on Eellsin (2016, 63) mukaan metatekstuaalinen, sillä teokset, joihin tekstissä viitataan, kommentoivat taiteen ja todellisuuden suhdetta sekä pohtivat kielen riittävyttä inhimillisen kokemuksen kuvaamiseen. *The Picture of Dorian Grayssä* näkyy Eellsin (2016, 63) mukaan myös Wilden oma kiinnostus ranskalaista kirjallisuutta kohtaan. Lisäksi ranskalaisen kulttuurin merkitys kietoutuu osaksi romaanin tarinaa ja hahmoja: Dorian esimerkiksi löytää lohtua Gautierin runoudesta (Eells 2016, 69). Eells (2016, 70–71) vertaa ranskankielisten sanojen läsnäoloa tekstissä koristeelliseen ja dekadenttiin kielenkäyttöön. Toisaalta ranskankielisen koodinvaihdon määrään etenkin yksittäisten sanojen kohdalla voi vaikuttaa myös ranskan kielen vaikutus englannin kieleen ja sen sanastoon (ks. esim. Nevalainen ja Tieken-Boon van Ostade 2006, 271).

The Picture of Dorian Grayssä etenkin dialogissa esiintyvän ranskan funktio voi liittyä myös romaanissa esitettyyn aikakauteen, sen kulttuuriympäristöön ja hahmojen taustoihin. Vaikka kukaan hahmoista, joiden puheessa koodinvaihtoa esiintyy, ei ole ranskalainen, koodinvaihto voi liittyä hahmojen yhteiskuntaluokkaan ja koulutustaustaan. Ranskalla on historiallisista syistä ollut Britanniassa erityinen rooli ensimmäisenä opittuna vieraana kielenä, ja ranskaa puhuttiin Britanniassa eliitin keskuudessa vielä vuosisatoja sen jälkeen, kun normannit olivat

vallanneet Englannin 1000-luvulla (McLelland 2014, 125). Kaikki hahmot, joiden puheessa koodinvaihtoa esiintyy, kuuluvat ylempään yhteiskuntaluokkaan. Esimerkiksi alempaan yhteiskuntaluokkaan kuuluvan Vanen perheen puheessa koodinvaihtoa ei esiinny lainkaan. Toisaalta Phillipps ([1984] 1985, 52–53) kirjoittaa teoksessaan *Language & Class in Victorian England*, että vieraskielisten ilmauksien käyttö englanninkielisen puheen keskellä on yläluokan keskuudessa nähty myös sopimattomana tai teennäisenä. Koodinvaihdon määrään juuri kyseisten hahmojen puheessa voivat vaikuttaa myös muut seikat, kuten puhetilanne ja se, kuinka paljon kullakin hahmolla ylipäättään on romaanissa repliikkejä. Esimerkiksi lordi Henry ja Dorian Gray, joiden puheessa koodinvaihtoa on eniten, ovat tarinalle keskeisiä hahmoja, jotka ovat mukana tarinassa kirjan alusta sen loppuun saakka.

Muita vieraita kieliä on käytetty romaanissa suhteellisen vähän, mutta aineistossa huomiota kiinnittää se, että lähes kaikki romaanin muun- kuin ranskankielinen koodinvaihto esiintyy luvussa 11. Ainoa romaanin muun- kuin ranskankielinen koodinvaihto, joka ei esiinny tässä luvussa, on italian sana *cassone*, joka esiintyy muualla romaanissa kahdesti (Wilde [2003] 2017, 154, 195). Koodinvaihdon määrä juuri luvussa 11 saattaa liittyä tekstin eksotisointiin tai vieraannuttamiseen, kun Dorian Gray löytää uusia kiinnostuksen kohteita hänelle vieraista kulttuureista. Wilde esimerkiksi kuvailee luvussa 11 kuvattuja soittimia seuraavasti:

He collected together from all parts of the world the strangest instruments that could be found, either in the tombs of dead nations or among the few savage tribes that have survived contact with Western civilisations, and loved to touch and try them. (Wilde [2003] 2017, 170)

Toisaalta suurin osa romaanin muun- kuin ranskankielisestä koodinvaihdosta on yksittäisiä sanoja, jotka voisivat toisenlaisen koodinvaihdon määritelmän mukaan olla määriteltävissä lainasanoiksi (Ekberg 2019, 10; Weston ja Gardner-Chloros 2015, 196). Ranskan lisäksi romaanin vieraista kielistä ainoastaan latinassa on useammasta kuin yhdestä sanasta koostuvia ilmauksia. Huomionarvoinen havainto romaanin monikielisyydestä on myös, että latinankielistä kohtaa ”*panis caelestis*’, the bread of angels” (Wilde [2003] 2017, 168) lukuun ottamatta pitkillekään vieraskielisille osuuksille ei anneta romaanissa englanninkielistä käännöstä.

Kaikissa suomennoksissa on käytetty ainakin jonkin verran sekä kotouttavia että vieraannuttavia käännösstrategioita. Myös kotouttamisen ja vieraannuttamisen välille sijoittuvaa kohdekielen kieliopin mukaan taivutettua koodinvaihtoa on käytetty jokaisessa suomennoksessa ainakin kerran, mutta strategian käyttö on tästä huolimatta kaikissa

suomennoksissa vähäistä. Vaikka täysi kotouttaminen onkin kaikissa suomennoksissa yleisin monikielisyyden käänösstrategia, Kailan (1963) suomennosta voisi kuvailla suomennoksista ehdottomasti kotouttavimmaksi monikielisyyden kääntämisen osalta, sillä täyttä kotouttamista on käytetty suomennoksessa 50 kertaa. Muiden strategioiden käyttö on Kailan suomennoksessa suhteellisen vähäistä. Myös Kapari-Jatan (2009) suomennoksessa täyttä kotouttamista on käytetty selvästi enemmän kuin muita käänösstrategioita: täyttä kotouttamista on käytetty suomennoksessa 41 kertaa, kun suomennoksen toiseksi yleisintä käänösstrategiaa eli täyttä vieraannuttamista on käytetty 15 kertaa. Kapari-Jatankin suomennosta voisi siis monikielisyyden kääntämisen osalta kuvailla melko kotouttavaksi eikä lainkaan eksplikoivaksi, sillä eksplikoivaa vieraannuttamista ei ole käytetty Kapari-Jatan suomennoksessa lainkaan.

Nopsasen (1947) suomennoksessa kotouttavia käänösstrategioita on käytetty vähemmän kuin muissa suomennoksissa, mutta eksplikoitua vieraannuttamista on käytetty huomattavasti muita suomennoksia enemmän, 21 kertaa. Vieraannuttavia käänösstrategioita on käytetty Nopsasen suomennoksessa yhteensä 30 kertaa, kun taas kotouttavia strategioita on käytetty yhteensä 28 kertaa. Nopsasen suomennos on siis Kailan ja Kapari-Jatan suomennoksia vieraannuttavampi ja kaikista suomennoksista eksplikoivin. Myös Setälän (1906) suomennoksessa vieraannuttavia strategioita on käytetty enemmän kuin Kailan tai Kapari-Jatan suomennoksissa, ja täyttä vieraannuttamista on käytetty Setälän suomennoksessa kaikista suomennoksista eniten. Tästä huolimatta kotouttavia käänösstrategioita on kaiken kaikkiaan käytetty suomennoksessa vieraannuttavia strategioita enemmän: vieraannuttavia käänösstrategioita on käytetty Setälän suomennoksessa yhteensä 23 kertaa ja kotouttavia käänösstrategioita yhteensä 34 kertaa. Vaikka Setälänkin suomennos on siis Kailan ja Kapari-Jatan suomennoksia vieraannuttavampi, ei suomennoksesta erotu yhtä globaalista strategiaa. Onkin huomioitava, että vaikka suomennosten välillä on tiettyjä eroja tiettyjen monikielisyyden käänösstrategioiden yleisyydessä, kaikki *The Picture of Dorian Grayn* suomennoksista hyödyntävät sekä kotouttavia että vieraannuttavia strategioita ainakin jossain määrin.

Koskinen ja Paloposki (2015, 76) kirjoittavat, ettei uudelleenkiäännös ole koskaan irrallaan aiemmista käännöksistä. *The Picture of Dorian Grayn* suomennosten välillä ilmenikin omassa analyysissäni joitain kiinnostavia yhtäläisyyksiä käytetyissä käännösratkaisuissa. Etenkin romaanin kahden ensimmäisen suomennoksen eli Setälän ja Nopsasen suomennosten välillä nousi esiin kohtia, joissa ”virhemäinen” käännös esiintyy kummassakin suomennoksessa.

Esimerkiksi sanan *tableau* käännös *kuvaelma* esiintyy sekä Setälän (Wilde 1906, luku 5) että Nopsasen (Wilde 1947, 73) suomennoksessa kursivoituna, vaikkei kursivoinnille ole kummassakaan käännöksessä selkeää syytä lähtötekstin koodinvaihtoa lukuun ottamatta. Lisäksi lähtötekstin sanojen ”*fleurs de lys*” ja ”Japanese *Foukousas*” (Wilde [2003] 2017, 176–177) monikko ilmaiseva -s on sisällytetty kumpaankin suomennokseen, vaikkei monikko olisikaan suomenkielisessä tekstissä kieliopillisesti tarpeellinen (Wilde 1906, luku 11; Wilde 1947, 154–155). Ainakin yksi tällainen tapaus, jossa sama ”virhe” toistuu useammassa käännöksessä, löytyy myös Setälän ja Kapari-Jatan suomennosten väliltä, sillä kummassakin käännöksessä ranskankielinen ilmaus ”*fin du globe*” (Wilde [2003] 2017, 225) on kirjoitettu lähtötekstistä poiketen ”*fin de [sic] globe*” (Wilde 1906, luku 15; Wilde 2009, 291).

Myös Kailan ja Kapari-Jatan suomennosten eli romaanin kahden viimeisimmän suomennoksen välillä nousi esiin joitain yhtäläisyyksiä, jotka liittyvät pääasiassa tekstin kotouttamiseen sellaisissa kohdissa, joissa kotouttaminen on jollain tavalla poikkeavaa tai huomiota herättävää. Esimerkiksi lähtötekstin ainoa suoraan eksplikoitu vieraskielinen ilmaus ”’*panis caelestis*’, the bread of angels” (Wilde [2003] 2017, 168) on kummassakin suomennoksessa käännetty suomeksi ilman koodinvaihtoa, vaikka suomennoksissa käytetäänkin erilaisia ilmauksia (Wilde 1963, 147; Wilde 2009, 218). Myös luvussa 14 esiintyvä Gautierin runo on sekä Kailan että Kapari-Jatan käännöksessä ainoastaan suomeksi (Wilde 1963, 181; Wilde 2009, 267), kun Wilden lähtötekstissä runo on ainoastaan ranskaksi (Wilde [2003] 2017, 206). Runosta käytetty käännös on kummassakin suomennoksessa sama, sillä Kapari-Jatan suomennoksessa on käytetty Kailan käännöstä runosta, mikä käy ilmi Kapari-Jatan suomennoksen alkusivuilta (Wilde 2009, 4). Lisäksi sekä Kailan että Kapari-Jatan suomennoksissa sanan *foukousa* kirjoitusasu on muutettu muotoon *fukusa* (Wilde 1963, 154; Wilde 2009, 228).

Käännösten väliset yhtäläisyydet voivat olla sattumaa, tai kääntäjät ovat voineet päätyä samaan käännösratkaisuun siksi, että se on yksinkertaisesti koettu tilanteeseen parhaiten sopivaksi. On myös otettava huomioon, etteivät käytettyihin käännösstrategioihin liittyvät päätökset aina ole kääntäjän käsissä (Grutman 2006, 23). Toisaalta yhteneväisyydet voivat johtua aiempien käännösten vaikutuksesta uudelleenkäännöksiin. On todennäköistä, että kääntäjät ovat olleet vähintäänkin tietoisia romaanin aiemmista suomennoksista. Nopsanen (1947, 5) esimerkiksi mainitsee romaanin aiemmin ilmestyneen suomennoksen oman suomennoksensa alkusanoissa, vaikkei nimeäkään Setälää suomennoksen tekijäksi. Kapari-

Jatan suomennoksen alkusivuilla puolestaan kerrotaan, että romaanin *Hamlet*-sitaatin ja Gautierin runon suomennokset on lainattu Kailan käännöksestä (Wilde 2009, 4). Kapari-Jatan suomennokseen on siis tietoisesti lainattu tekstiainesta Kailan käännöksestä. Aiempien käännösten jälkiä *Dorian Grayn muotokuvan uudelleen*käännöksissä voisi tutkia enemmänkin.

Monikielisyyden kääntämistä pohdittaessa voidaan miettiä, miten eri käännösstrategioiden käyttö vaikuttaa lukijan kokemukseen tekstistä. Hodgson ja Sarkonak (1993, 25–26) pohtivat erilaisia mahdollisia suhtautumisia tekstin monikielisyyteen, jotka voivat olla hyvin vaihtelevia: joku saattaa lukiessaan hypätä vieraskielisten osuuksien yli, kun taas toisenlainen lukija saattaa perehtyä kohtiin tarkemmin. Mikäli lukija sivuuttaa tekstin monikielisyyden, jääkö häneltä puuttumaan keskeistä tietoa? Kysymys on yhdistettävissä myös monikielisten tekstien kääntämiseen: onko vieraskielisessä osuudessa jotain tarinalle keskeistä tietoa, joka on tarpeen eksplikoida lukijalle, vai voiko vieraskielisen ilmauksen jättää tekstiin sellaisenaan? Entä millaista kielitaitoa lukijalla oletetaan olevan? Callahan (2004, 109) esimerkiksi nostaa esiin kaksikielisen lukijan kokemuksen, joka voi erota yksikielisen lukijan kokemuksesta. Käännösstrategiat, joiden tarkoitus on helpottaa yksikielisen lukijan ymmärrystä tekstistä, voivat vaikuttaa kaksikielisen lukijan lukukokemukseen negatiivisesti (Callahan 2004, 110–111). Lisäksi kääntäjän ääni tulee sitä enemmän kuuluviin, mitä enemmän käännöksessä on kääntäjän omia huomautuksia. Myös tämä voi vaikuttaa siihen, millaisena lukija kokee käännöksen, sillä käännöksistä on usein tapana puhua ikään kuin ne olisivat suoraan alkuteoksen kirjailijan kirjoittamia (Alvstad ja Rosa 2015, 5). Kääntäjän äänen kuuluvuus haastaa tätä käsitystä.

Jos *The Picture of Dorian Gray*ssä monikielisyyden tarkoitus on vieraannuttaa lukijaa tekstistä ja korostaa teoksen ranskalaista intertekstuaalisuutta, monikielisyyden poistaminen voi jättää nämä lähtötekstin piirteet puuttumaan käännöksestä. Kääntäjän on syytä pohtia esimerkiksi, onko tarinan kannalta merkitystä, löytääkö Dorian Gray lohtua juuri ranskankielisestä runoudesta vai riittääkö, että runon kerrotaan olevan Gautierin kynästä. Kääntäjän on siis tehtävä valinta sen välillä, onko ranskankielisen runon merkityssisältö tärkeämpi kuin vieraskielisyyden luoma efekti. Kääntäjä joutuu myös tekemään lukijasta oletuksia pohtimalla esimerkiksi kohdeyleisön kielitaitoa ja sitä, miten se vertautuu lähtökielisen teoksen lukijan kielitaitoon. Jälleen on syytä pitää mielessä, etteivät monikielisyyden käännösstrategioihin vaikuttavat syyt ole aina yksinkertaisia, eikä päätös käännöksessä käytettävistä strategioista riipu aina kääntäjistä. Kuten jo teoriaosuudessa nousi

esiin, monikielisuuden kääntämiseen vaikuttavat siis useat eri seikat, eikä yhtä ”oikeaa” strategiaa ole.

Ekbergin (2019) jaottelu kotouttaviin ja vieraannuttaviin käännösstrategioihin toimi oman aineistoni kohdalla hyvin, vaikka poikkesinkin Ekbergin kategorioista esimerkiksi kursiivin käytön osalta. Aineistossani ei esiintynyt sellaisia käännösstrategioita, jotka eivät olisi sopineet Ekbergin kategorioihin. Missään oman aineistoni suomennoksista ei ollut esimerkiksi käytetty äärimmäisen kotouttavaa käännösstrategiaa, jossa romaanin tapahtumat olisivat sijoittuneet Suomeen tai jossa vieraskielisen ilmauksen kieltä olisi muutettu toiseen, suomalaiselle lukijalle kenties tutumpaan vieraaseen kieleen, kuten ruotsiin. Periaatteessa tällaistenkin strategioiden käyttö voisi kuitenkin olla mahdollista, jolloin jaotteluun olisi mahdollisesti tarpeen lisätä kategoria kokonaan uuteen kieleen esiintyvälle koodinvaihdolle. Aineiston rajauksen vuoksi aineistostani ei myöskään käy ilmi, mikäli suomentaja on lisännyt monikielisyyttä muualle tekstiin, vaikka tämäkin voisi Nurmen (2013, 113) mukaan olla yksi taktinen ratkaisu monikielisuuden kääntämiselle.

On myös huomioitava, että vaikka suomennoksissa käytetyt käännösstrategiat on jaoteltu viiteen kategoriaan strategian kotouttavuuden tai vieraannuttavuuden perusteella, käännöksissä on eroja myös näiden kategorioiden sisällä. Esimerkiksi lähtötekstin sana *chaud-froid* (Wilde [2003] 2017, 222) on kotoutettu kaikissa suomennoksissa, mutta käännöksiä on hyvin erilaisia: Setälän suomennoksessa tarjoillaan jäätelöä (Wilde 1906, luku 15), Nopsasen suomennoksessa kylmää lihahyytelöä (Wilde 1947, 194), Kailan suomennoksessa jälkiruokaa (Wilde 1963, 194) ja Kapari-Jatan suomennoksessa lintuhyytelöä (Wilde 2009, 288). Jotkin käännösratkaisuista voivat olla kotouttavampia kuin toiset, vaikka käytetty strategia olisi sama. Sana *début* on esimerkiksi Setälän suomennoksessa käännetty sanoilla *alku*, *debyteeerata* ja *debyytti* (Wilde 1906, luvut 4, 8, 18), kun Nopsasen suomennoksessa on käytetty sanoja *alku*, *alkaa* ja *aloittaa* (Wilde 1947, 57, 111, 225). Kailan suomennoksessa puolestaan on käytetty ilmauksia *alku*, *aloittaa uransa seurapiireissä* ja *alkaa* (Wilde 1963, 56, 110–111, 225), kun taas Kapari-Jatan suomennoksessa on käytetty sanoja *debyytti* ja *debytoida* (Wilde 2009, 80, 163, 334). Vaikka jokainen näistä ratkaisusta on tutkimuksessani laskettu täydeksi kotouttamiseksi, laina- tai sivistyssanan käyttö voi tästä huolimatta luoda vieraannuttavamman vaikutuksen kuin täysin kotoperäisen sanan käyttö.

Antila (2020, 73) kirjoittaa omassa Setälän (1906) ja Kapari-Jatan (2009) *Dorian Grayn muotokuvan* suomennoksia käsittelevässä tutkimuksessaan, ettei kummankaan suomennoksen voi yksiselitteisesti todeta sijoittuvan toista suomennosta lähemmäs lähtötekstiä puheen illuusion näkökulmasta. Oman tutkimukseni perusteella monikielisyyden kääntämiseen on käytetty Kapari-Jatan suomennoksessa useammin kotouttavia käännösstrategioita kuin Setälän suomennoksessa, ja Setälän suomennoksessa on puolestaan käytetty Kapari-Jatan suomennosta enemmän vieraannuttavia käännösstrategioita. Erot eivät kuitenkaan omassa tutkimuksessanikaan ole suuria, eikä kummastakaan käännöksestä erotu yhtä globaalia strategiaa lukuun ottamatta sitä, ettei Kapari-Jatan suomennoksessa ole käytetty lainkaan eksplikointia. Selkeämmin yhden käännösstrategian merkitys korostuu Kailan (1963) ja Nopsasen (1947) suomennoksissa. Antila (2020) tutkii myös uudelleenkäännöshypoteesin toteutumista puheen illuusion osalta, ja Antilan tutkimuksen tavoin myös oman tutkimukseni tulokset sotiivat uudelleenkäännöshypoteesia vastaan, sillä romaanin ensimmäinen käännös ei monikielisyyden kääntämisen osalta ole kotouttavampi kuin myöhemmät käännökset.

6 Lopuksi

Tutkimuksen tavoitteena oli selvittää, millaista monikielisyys *The Picture of Dorian Gray*ssä on, millaisia käännösstrategioita monikielisyyden kääntämiseen on käytetty romaanin neljässä suomennoksessa ja miten suomennokset eroavat tältä osin toisistaan. Olen tutkinut, mihin kaikkiin kieliin englanninkielisessä lähtötekstissä esiintyy koodinvaihtoa, kuinka paljon lähtötekstin koodinvaihdosta esiintyy dialogissa ja keiden kaikkien henkilöhahmojen puheessa koodinvaihtoa esiintyy. Teoksen suomennoksissa olen puolestaan tarkastellut monikielisyyden kääntämistä Ekbergin (2019, 36) kotouttavien ja vieraannuttavien käännösstrategioiden jaottelun avulla ja vertaillut suomennoksia toisiinsa niissä käytettyjen käännösstrategioiden perusteella.

Wilden romaanista keräämäni aineisto koostui 58:stä monikielisyyttä sisältävästä kohdasta. Ranska oli romaanissa käytetyistä vieraista kielistä merkittävin, sillä koodinvaihtoa ranskaan esiintyi 46 kertaa. Loput romaanin koodinvaihdosta esiintyi latinaan, italiaan, japaniin ja saksaan. Lisäksi romaanissa oli viisi monikielistä kohtaa, joiden kielestä en löytänyt tietoa. Romaanin koodinvaihdosta hieman alle puolet esiintyi dialogissa, ja ranska oli ainoa dialogissa käytettävä vieras kieli. Ranskaa myös esiintyi hieman enemmän dialogissa kuin muualla tekstissä. Ranskan merkitykseen romaanissa voi vaikuttaa se, että ranskalainen kulttuuri ja kirjallisuus ovat läsnä romaanissa muutoinkin kuin kielellisellä tasolla, kuten intertekstuaalisina viittauksina ranskalaiseen kirjallisuuteen (ks. Eells 2016). Toisaalta myös ranskan ja englannin kielten historiallinen yhteys sekä romaanissa esitettävä kulttuuriympäristö ja aikakausi voivat vaikuttaa ranskankielisen koodinvaihdon määrään. Dialogin koodinvaihdosta suurin osa esiintyi lordi Henry Wottonin puheessa, ja toiseksi eniten koodinvaihtoa esiintyi Dorian Grayn puheessa. Jakaumaan voi vaikuttaa henkilöhahmojen keskeisyys tarinalle, mutta mahdollisesti myös hahmojen yhteiskuntaluokka ja koulutustausta. Monikielisyyden funktio romaanissa voi liittyä myös vieraannuttavan efektin luomiseen lukijalle.

Vaikka kaikissa suomennoksissa on käytetty sekä kotouttavia että vieraannuttavia strategioita, analyysissa nousi esiin joitain eroja siinä, paljonko kutakin käännösstrategiaa on käytetty eri suomennoksissa. Täysi kotouttaminen oli kaikissa suomennoksissa yleisin käännösstrategia, mutta Kailan (1963) suomennoksessa sitä on käytetty eniten, jopa 50 kertaa. Kailan suomennoksen voisi siis sanoa olevan monikielisyyden käännösstrategioiden osalta kaikkein kotouttavain. Toiseksi kotouttavimmaksi voisi kuvailla Kapari-Jatan (2009) suomennosta,

mutta suomennoksessa on käytetty suhteellisen paljon myös täyttä vieraannuttamista. Eksplikoitua vieraannuttamista ei sen sijaan ole käytetty Kapari-Jatan suomennoksessa lainkaan. Nopsasen (1947) suomennosta voisi puolestaan kutsua hyvin eksplikoivaksi, sillä suomennoksessa on käytetty eksplikoitua vieraannuttamista huomattavasti enemmän kuin muissa suomennoksissa. Kotouttavia käännösstrategioita on käytetty Nopsasen suomennoksessa kaikista suomennoksista vähiten, eli suomennosta voisi kuvailla muita suomennoksia vieraannuttavammaksi. Myös Setälän (1906) suomennosta voisi monikielisyyden kääntämisen osalta kuvailla melko vieraannuttavaksi Kailan ja Kapari-Jatan suomennoksiin verrattuna, vaikkei suomennoksesta erotukaan yhtä globaalia strategiaa. Osittaisen kotouttamisen ja kohdekielen kieliopin mukaan taivutetun koodinvaihdon käyttö on kaikissa suomennoksissa melko vähäistä.

Tutkimuksen rajoitteista on otettava huomioon ainakin monikielisyyden määritelmään liittyvät näkemyserot sekä lainasanojen määrittelyn vaikeus. Lisäksi on huomioitava, että alkuteoksen ja suomennosten eri painoksissa voi olla eroja, eikä ole varmuutta siitä, mitä alkuteoksen painosta kukin suomentaja on käyttänyt teosta kääntäessään. Monikielisyyden käännösstrategioiden tarkastelu on myös vain yksi tapa tarkastella kotouttamista tai vieraannuttamista suomennoksissa, ja saman käännösstrategian sisällä voi myös olla eroja käännösratkaisujen kotouttavuudessa tai vieraannuttavuudessa. Esimerkiksi laina- tai sivistyssanan käyttö voi luoda vieraannuttavamman vaikutelman kuin kotoperäisen sanan käyttö, vaikka käytetty käännösstrategia olisikin sama. En omassa tutkielmassani ole tutkinut monikielisyyttä suomennoksissa, vaan ainoastaan monikielisyyden kääntämistä. Aineistostani ei siis esimerkiksi käy ilmi, mikäli kääntäjä on siirtänyt monikielisyyttä muualle tekstissä. Rajoitteista huolimatta tutkimus antaa tietoa siitä, millaista monikielisyyttä *The Picture of Dorian Gray* on ja millaisin eri tavoin monikielisyyttä on mahdollista kääntää. Tutkimus myös kertoo *The Picture of Dorian Gray* suomennoksissa käytetyistä monikielisyyden käännösstrategioista ja suomennosten välisistä eroista. Suomennosten välillä paljastui myös joitain yhtäläisyyksiä käytetyissä käännösratkaisuissa, joita voisi tutkia enemmänkin.

Yksi tutkielmani tavoitteista oli lisätä *The Picture of Dorian Gray* suomennosten tutkimusta. Suomennokset tarjoavatkin edelleen kiinnostavia aiheita jatkotutkimukselle. Olisi esimerkiksi mielenkiintoista tutkia, ovatko suomennokset muutoin kuin monikielisyyden kääntämisen osalta kotouttavia vai vieraannuttavia ja selvittää, miten tällaisen tutkimuksen tulokset vertautuisivat oman tutkimukseni tuloksiin. Lisäksi aiempien suomennosten vaikutusta myöhempisiin suomennoksiin voisi tutkia tarkemmin. Olisi kiinnostavaa selvittää myös,

heijastavatko suomennoksissa käytetyt käännösstrategiat jollain tapaa omaa ajallista kontekstiaan esimerkiksi yhteiskunnallisten asenteiden tai käännöksiin kohdistuvien odotusten osalta. Monikielistä kirjallisuutta ja sen kääntämistä puolestaan voidaan tutkia eri aineistoilla ja eri näkökulmista. Monikielisyyden kääntämistä voisi tutkia esimerkiksi lukijanäkökulmasta, eli selvittää, miten lukija suhtautuu erilaisten käännösstrategioiden käyttöön, kuten monikielisyyden poistamiseen tai sen eksplikointiin.

Lähteet

Aineistolähteet

- Wilde, Oscar. 1906. *Dorian Grayn muotokuva*. Suomentanut Helmi Setälä. Porvoo: WSOY. Saatavissa: <https://www.gutenberg.org/ebooks/47574>. Luettu 22.12.2024.
- . 1947. *Dorian Grayn muotokuva*. Suomentanut Aulis Nopsanen. Helsinki: Kustannus Oy Mantere.
- . 1963. *Dorian Grayn muotokuva*. Suomentanut Kai Kaila. Helsinki: WSOY.
- . 2009. *Dorian Grayn muotokuva*. Suomentanut Jaana Kapari-Jatta. Helsinki: Otava.
- . 2015. *The Picture of Dorian Gray*. Minneapolis: Lerner Publishing Group. Ebook Central.
- . [2003] 2017. *The Picture of Dorian Gray*. Lontoo: Macmillan Collector's Library.

Tutkimuskirjallisuus

- Alvstad, Cecilia & Alexandra Assis Rosa. 2015. "Voice in retranslation: An overview and some trends." *Target* 27:1, 3–24.
- Antila, Taru. 2020. "Puheen illuusio romaanissa *The Picture Of Dorian Gray* ja sen kahdessa suomennoksessa." Pro gradu -tutkielma, Tampereen yliopisto. Saatavissa: <https://urn.fi/URN:NBN:fi:tuni-202004103186>. Luettu 30.12.2024.
- Berman, Antoine. 1990. "La retraduction comme espace de la traduction." *Palimpsestes* 4, 1–7. Saatavissa: <https://doi.org/10.4000/palimpsestes.596>. Luettu 30.12.2024.
- Buciumas, Diana. 2007. "La traduction de l'adjectif composé dans *The Picture of Dorian Gray* d'Oscar Wilde." *Palimpsestes* 19, 83–102. Saatavissa: <https://journals.openedition.org/palimpsestes/122>. Luettu 30.12.2024.
- Callahan, Laura. 2004. *Spanish/English Codeswitching in a Written Corpus*. Amsterdam: John Benjamins. Ebook Central.
- Carroll, Joseph. 2005. "Aestheticism, Homoeroticism, and Christian Guilt in *The Picture of Dorian Gray*." *Philosophy and Literature* 29:2, 286–304.
- Cincotta, Madeleine Strong. 1996. "Naturalising Linguistic Aliens: The Translation of Code-Switching." Esitelmä, University of Western Sydney Conference on Interpreting and Translation. Saatavissa: <https://eric.ed.gov/?id=ED404868>. Luettu 16.1.2025.

- Eells, Emily. 2016. "La consolation des arts": The Picture of Dorian Gray and Anglo-French Cultural Exchange." *Études Anglaises* 69:1, 62–75. Saatavissa: <https://doi.org/10.3917/etan.691.0062>. Luettu 30.12.2024.
- Ekberg, Laura. 2019. *Heterolingualism and Cultural Integrity in Finnish Translations of Anglophone Caribbean Novels*. Väitöskirja. Turku: Turun yliopisto.
- Fennica: Suomen kansallisbibliografia. 2024. Saatavissa: <https://www.kansalliskirjasto.fi/fi/palvelut/fennica-suomen-kansallisbibliografia>. Luettu 30.12.2024.
- Franco Arcia, Ulises. 2012. "Translating Multilingual Texts: The Case of 'Strictly Professional' in *Killing Me Softly. Morir Amando* by Francisco Ibáñez-Carrasco." *Mutatis Mutandis* 5:1, 65–85. Saatavissa: <https://doi.org/10.17533/udea.mut.11684>. Luettu 30.12.2024.
- Frankel, Nicholas. 2012a. "General Introduction." Teoksessa Oscar Wilde, *The Uncensored Picture of Dorian Gray*, Nicholas Frankel (toim.), 1–34. Cambridge: Harvard University Press.
- . 2012b. "Textual Introduction." Teoksessa Oscar Wilde, *The Uncensored Picture of Dorian Gray*, Nicholas Frankel (toim.), 35–53. Cambridge: Harvard University Press.
- Gambier, Yves. 2010. "Translation strategies and tactics." Teoksessa *Handbook of Translation Studies I*, Yves Gambier & Luc van Doorslaer (toim.), 412–418. Amsterdam: John Benjamins. Ebook Central.
- García, Ofelia & Ricardo Otheguy. 2020. "Plurilingualism and translanguaging: commonalities and divergences." *International Journal of Bilingual Education and Bilingualism* 23:1, 17–35.
- Gardner-Chloros, Penelope & Daniel Weston. 2015. "Code-switching and multilingualism in literature." *Language and Literature: International Journal of Stylistics* 24:3, 182–193.
- Gołuch, Dorota. 2011. "Chinua Achebe Translating, Translating Chinua Achebe: *Things Fall Apart* in Polish and the Task of Postcolonial Translation." Teoksessa *Chinua Achebe's Things Fall Apart: 1958–2008*, David Whittaker (toim.), 197–218. New York: Ropodi. Ebook Central.
- Grutman, Rainier. 2006. "Refraction and recognition: Literary multilingualism in translation." *Target* 18:1, 17–47.
- . 2019. "Multilingualism." Teoksessa *Routledge Encyclopedia of Translation Studies*, Mona Baker & Gabriela Saldanha (toim.), 341–346. 3rd ed. Lontoo: Routledge.

- Hodgson, Richard & Ralph Sarkonak. 1993. "Seeing in Depth: The Practice of Bilingual Writing." *Visible Language* 27:1–2, 6–39.
- Hunt, Lynn. 2002. "Against Presentism." *Perspectives on History: The Newsmagazine of the American Historical Association* 40:5. Saatavissa: <https://www.historians.org/perspectives-article/against-presentism-may-2002/>. Luettu 6.1.2025.
- Hyvärinen, Irja. 1993. "Filosofian maisteri Kai Kaila: Klassikkojen suomentaja." *Helsingin Sanomat* 2.6.1993.
- Johansson, Marjut & Riitta Pyykkö (toim.). 2005. *Monikielinen Eurooppa: kielipolitiikkaa ja käytäntöä*. Helsinki: Gaudeamus.
- Kielitoimiston sanakirja. 2024. Saatavissa: www.kielitoimistonsanakirja.fi. Luettu 3.2.2025.
- Kivistö, Sari. 2007. "Helmi Krohn (1871–1967) ja Aune Krohn (1881–1967)." Teoksessa *Suomennoskirjallisuuden historia* I, H. K. Riikonen, Urpo Kovala, Pekka Kujamäki & Outi Paloposki (toim.), 217–220. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Koskinen, Kaisa & Outi Paloposki. 2015. *Sata kirjaa, tuhat suomennosta: kaunokirjallisuuden uudelleenkäyttäminen*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Leppihalme, Ritva. 2007. "Britteinsaarten kertomakirjallisuus." Teoksessa *Suomennoskirjallisuuden historia* II, H. K. Riikonen, Urpo Kovala, Pekka Kujamäki & Outi Paloposki (toim.), 152–166. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- McLelland, Nicola. 2014. "French and German in British schools (1850–1945)." *Documents pour l'Histoire du Français Langue Étrangère ou Seconde* 53, 125–151.
- Meylaerts, Reine. 2010. "Multilingualism and translation." Teoksessa *Handbook of Translation Studies* I, Yves Gambier & Luc van Doorslaer (toim.), 227–230. Amsterdam: John Benjamins. Ebook Central.
- Nevalainen, Terttu & Ingrid Tieken-Boon van Ostade. 2006. "Standardisation." Teoksessa *A History of the English Language*, Richard Hogg & David Denison (toim.), 271–311. New York: Cambridge University Press. Ebook Central.
- Nopsanen, Aulis. 1947. "Suomentajan alkulause." Teoksessa Oscar Wilde, *Dorian Grayn muotokuva*, 5–7. Helsinki: Kustannus Oy Mantere.
- Nurmi, Arja. 2013. "Monikielisen tekstin kääntämisen strategiat: tapaustutkimus." *MikaEL: Kääntämisen ja tulkkauksen tutkimuksen symposiumin verkkojulkaisu* 7, 111–123. Saatavissa: <https://doi.org/10.61200/mikael.129543>. Luettu 16.1.2025.

- Paloposki, Outi. 2007. "Suomentaminen ja suomennokset 1800-luvulla." Teoksessa *Suomennoskirjallisuuden historia I*, H. K. Riikonen, Urpo Kovala, Pekka Kujamäki & Outi Paloposki (toim.), 102–126. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Phillipps, K. C. [1984] 1985. *Language & Class in Victorian England*. Oxford: Blackwell.
- Puurtinen, Tiina. 2007. "Harry Potter Suomessa." Teoksessa *Suomennoskirjallisuuden historia II*, H. K. Riikonen, Urpo Kovala, Pekka Kujamäki & Outi Paloposki (toim.), 324–327. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Ransome, Arthur. 1912. *Oscar Wilde, a Critical Study*. Lontoo: Martin Secker. Saatavissa: <https://www.gutenberg.org/ebooks/36017>. Luettu 28.1.2025.
- Rodrigues-Júnior, Adail Sebastião & Leila Barbara. 2013. "Linguistic Constructions of Appraisal in the Novel *The Picture Of Dorian Gray* and Its Brazilian Translation and Adaptations: An Exploratory Analysis." *Revista Brasileira de Linguística Aplicada* 13:1, 259–285. Saatavissa: <https://doi.org/10.1590/S1984-63982013000100013>. Luettu 6.1.2025.
- Schmidt, Goran. 2013. "Foreignization and domestication in the Croatian translations of Oscar Wilde's *The Picture of Dorian Gray*." *Jezikoslovlje* 14:2–3, 537–548.
- Sheehan, Paul. 2005. "'A Malady of Dreaming': Aesthetics and Criminality In *The Picture of Dorian Gray*." *Irish Studies Review* 13:3, 333–340.
- Stokes, John. 2013. "Wilde and Paris." Teoksessa *Oscar Wilde in Context*, Kerry Powell & Peter Raby (toim.), 60–70. New York: Cambridge University Press.
- Sturgis, Matthew. 2018. *Oscar: A Life*. Lontoo: Head of Zeus Ltd.
- Symons, Donald. 1979. *The Evolution of Human Sexuality*. New York: Oxford University Press.
- Valencia Giraldo, María Victoria. 2020. "Standardisation in translated language: A study of collocations in Peninsular and Colombian Spanish translations of *The Picture of Dorian Gray*." *MonTI* 6, 178–209. Saatavissa: <http://dx.doi.org/10.6035/MonTI.2020.ne6.6>. Luettu 6.1.2025.
- Van Poucke, Piet. 2017. "Aging as a motive for literary retranslation: A survey of case studies on retranslation." *Translation and Interpreting Studies* 12:1. 91–115.
- Weston, Daniel & Penelope Gardner-Chloros. 2015. "Mind the gap: What codeswitching in literature can teach us about code-switching." *Language and Literature: International Journal of Stylistics* 24:3, 194–212.

Multilingualism and the Translation of Multilingualism in *The Picture of Dorian Gray* – An Analysis of the Source Text and Its Four Finnish Translations

Introduction

The subject of this thesis is multilingualism in Oscar Wilde's novel *The Picture of Dorian Gray* and the translation of multilingualism in the novel's four Finnish translations. These include translations by Helmi Setälä [later Krohn] (1906), Aulis Nopsanen (1947), Kai Kaila (1963) and Jaana Kapari-Jatta (2009). Each translation has been published under the title *Dorian Grayn muotokuva*. My goal is to find out what the source text's multilingualism is like, which translation strategies are used in the Finnish translations for translating multilingualism and how the translations differ in this respect. I also aim to contribute to the research of the Finnish translations of Wilde's classic novel, since the four Finnish translations remain relatively unstudied despite the ample material they offer.

Previous studies on Wilde's novel include Carroll's article "Aestheticism, Homoeroticism, and Christian Guilt in *The Picture of Dorian Gray*" (2005), Sheehan's article "'A Malady of Dreaming': Aesthetics and Criminality In *The Picture of Dorian Gray*" (2005) and Eells' article "'La consolation des arts': *The Picture of Dorian Gray* and Anglo-French Cultural Exchange" (2016). Furthermore, the novel's different translations have been examined by, among others, Buciumas (2007), Schmidt (2013), Rodrigues-Júnior and Barbara (2013) and Valencia Giraldo (2020). The Finnish translations of the novel, however, have not been thoroughly studied, although Antila's (2020) Master's thesis discusses the illusion of speech in Wilde's novel and in two of its Finnish translations. The translation of multilingualism has been studied for example by Franco Arcia (2012) and by Nurmi (2013). Other central sources to my thesis include Ekberg's dissertation *Heterolingualism and Cultural Integrity in Finnish Translations of Anglophone Caribbean Novels* (2019) and Koskinen and Paloposki's book *Sata kirjaa, tuhat suomennosta: kaunokirjallisuuden uudelleenkäyttäminen* (2015), which discusses literary retranslation.

Next, I discuss multilingualism and the translation of multilingualism in literature. Then, I introduce Ekberg's (2019) categorisation for the translation strategies of multilingualism, which I use in my analysis. After this, I discuss the material and methods of my study, and then

move on to review the results. To conclude, I comment on the limitations of the study and introduce some ideas for future studies.

Multilingualism and the Translation of Multilingualism

The use of multiple languages in the same context has many names, such as *multilingualism*, *plurilingualism*, *heterolingualism* and *code-switching* (Meylaerts 2010; García and Otheguy 2020; Grutman 2006; Gardner-Chloros and Weston 2015). However, the definitions of these terms can differ. In sociolinguistics, the term *bilingualism* can also be used to refer to multilingualism (Grutman 2019, 341). In my study, I use the terms *multilingualism* and *code-switching* when referring to those italicised parts of the source text written in a language other than English. The use of different dialects is not included in my definition. Furthermore, proper nouns (e.g. place names and titles of books) are not included in my analysis. In regard to loan words, I use a broad definition of multilingualism. If the foreign word or phrase has been italicised, I have considered it code-switching regardless of its level of standardisation in English (see Ekberg 2019, 10; Weston and Gardner-Chloros 2015, 196 for further discussion on the difference between borrowing and code-switching). Both single-lexeme foreign items and longer multilingual passages have been included in my analysis.

Hodgson and Sarkonak (1993, 24) discuss two possible reasons for literary multilingualism. Firstly, the society portrayed in the work of fiction may be of a “bilingual social milieu”, and multilingualism may thus serve the function of literary realism (Hodgson and Sarkonak 1993, 24). Secondly, the writer may use different languages purely for the joy of writing (Hodgson and Sarkonak 1993, 24). Other possible functions include using a different language for comic effect or for marking out different parts of the text (Gardner-Chloros and Weston 2015, 186). The amount of multilingualism in a text can also differ (Grutman 2006, 19).

The translation of multilingualism is a multi-faceted issue and one that is not limited to textual matters alone, but societal ones as well (Grutman 2006, 23–24). Different translation strategies for the translation of literary multilingualism have been proposed. The source text’s multilingualism may either be retained in the target text or be completely or partially removed (Nurmi 2013, 113). The use of slang or a completely new “second” target language have also been proposed as possible strategies for translating multilingualism (Cincotta 1996, 2–3). Other possible strategies include using in-text translations or removing the code-switch and moving it somewhere else in the text (Nurmi 2013, 113). In my analysis, I use the categorisation proposed by Ekberg (2019, 36), which I introduce next.

Domesticating and Foreignising Strategies

Ekberg (2019, 36) introduces a model for the translation strategies of multilingualism, which she has adapted from Gołuch (2011, 201). The model consists of five categories that form a continuum from domesticating to foreignising translation strategies. These strategies include *illusionistic domestication*, *non-illusionistic domestication*, *domestication/foreignisation*, *explicatory foreignisation* and *estranging foreignisation* (Ekberg 2019, 36). It should be noted, however, that a single translation can employ both foreignising and domesticating strategies (Ekberg 2019, 33). Additionally, domesticating or foreignising translation strategies may be employed at a global level, affecting the overall effect of the translation, or at a local level, affecting individual parts of the text (Ekberg 2019, 33).

Illusionistic domestication masks the foreignness of the source text for example by generalisation or cultural substitution (Gołuch 2011, 200). In my analysis, this category encompasses all code-switching that is simply translated into Finnish without any sign of foreignness. In *non-illusionistic domestication*, the foreignness of the source text is still evident in the target text in some way (Gołuch 2011, 201). Possible uses of this strategy include instances where a foreign phrase has been retained in the target text, but where its spelling has been adapted to indicate its pronunciation (Gołuch 2011, 201). I have also included domesticated yet italicised expressions in this category, if there is no evident reason for the italicisation other than the source-text code-switch.

The *domestication/foreignisation* category has been added to Gołuch's (2011, 201) model by Ekberg, and it covers instances where the code-switch has been maintained in the target text, but where it has been inflected according to Finnish grammatical rules (Ekberg 2019, 36). In *explicatory foreignisation*, the code-switch is maintained in the target text but mediated through explication, such as in-text translations or footnotes (Gołuch 2011, 201). In *estranging foreignisation*, the code-switch remains untranslated in the target text (Gołuch 2011, 200–201). As opposed to Ekberg (2019, 36) and Gołuch (2011, 200–201), I consider all untranslated code-switching estranging foreignisation regardless of whether the code-switch has been italicised in the translation or not.

Material and Methods

The material of this study consists of those parts of *The Picture of Dorian Gray* (1891) that include code-switching and the translations of these parts of the text. The main method of

analysis is comparative text analysis. First, I located those parts of the novel that fit my previous definition of code-switching, and placed them in an Excel sheet. I also marked down into which language the code-switching occurs and whether it occurs in dialogue or not. If the code-switch occurs in dialogue, I also wrote down in which character's dialogue it occurs. Next, I located the corresponding parts of the text in each of the translations and identified the translation strategies used. If multiple different translation strategies were used in the same instance of code-switching, I marked both of them down. If the same multilingual item occurred several times in the source text, I marked down all of its occurrences.

To account for differences between different editions of the source text (e.g. differences in the use of italicisation), I have collected my material from two different editions of Wilde's novel. The editions were chosen based on their availability. However, it should be noted that it is unknown which editions the translators have used when translating the text. My material also includes some exceptions to my definition of code-switching. For example, Gautier's French poem in chapter 14 of the novel has been included in the analysis, even though it has not been separated from the text by italicisation, but by line breaks. Differences in opinion regarding the definition of multilingualism should also be noted when reviewing the results of the study. Next, I discuss the results of the analysis.

Multilingualism in the Source Text

Out of the twenty chapters in the novel, sixteen chapters include code-switching. Figure 1 shows into which languages code-switching occurs in the source text.

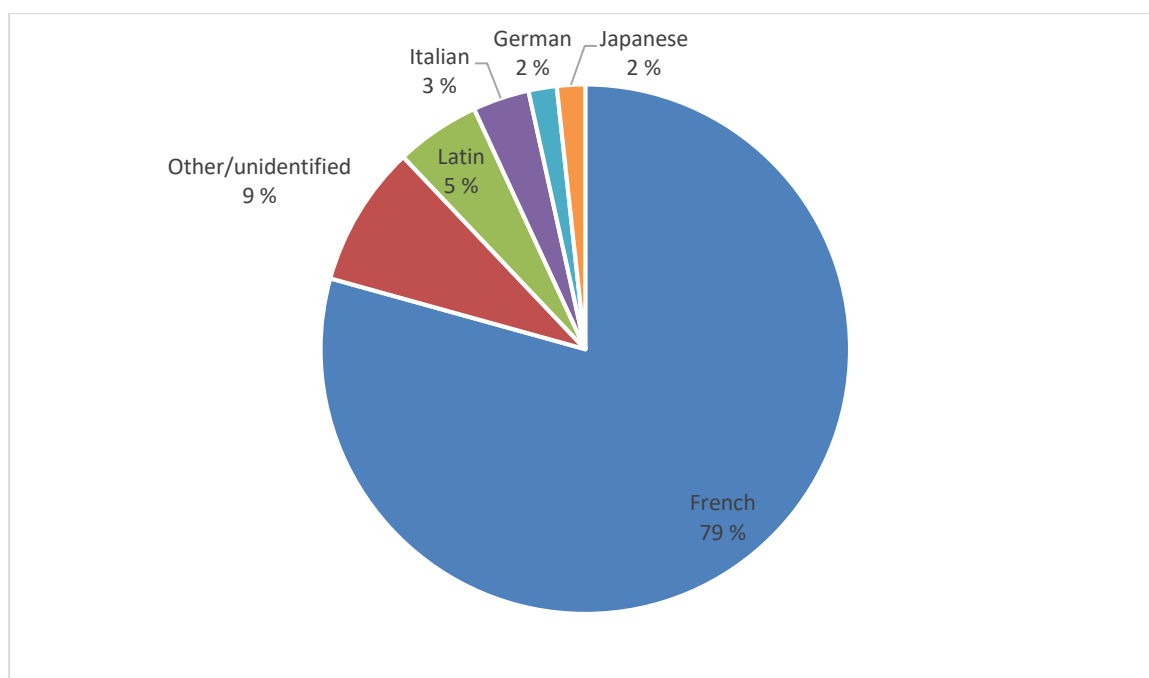

Figure 1. Languages into which code-switching occurs in *The Picture of Dorian Gray*

Of the 58 instances of code-switching in the novel, 46 are in French, which makes up 79 % of the novel's code-switching. This is not surprising considering the significance of French intertextuality in *The Picture of Dorian Gray* and Wilde's own interest in French culture and literature (see Eells 2016; Stokes 2013). Furthermore, the French language itself has affected the vocabulary of modern English for historical reasons (Nevalainen and Tieken-Boon van Ostade 2006, 271), which may also affect the results. The novel's French multilingualism includes single-lexeme items such as *rouge*, *Anglomanie* and *décolletée* (Wilde [2003] 2017, 65, 188, 223) as well as longer passages, such as Gautier's French poem in chapter 14 (Wilde [2003] 2017, 206) and Lord Henry Wotton's utterance "In art, as in politics, *les grand-pères ont toujours tort*" (Wilde [2003] 2017, 67).

While French dominates the novel's multilingualism, code-switching into other languages occurs as well. Most of the novel's non-French multilingualism occurs in chapter 11. Only the novel's two Italian passages (both of which are occurrences of the word *cassone*) do not occur in this chapter (Wilde [2003] 2017, 154, 195). Chapter 11 also contains five names of exotic instruments: *juruparis*, *clarin*, *ture*, *teponaztli* and *yotl-bells* (Wilde [2003] 2017, 170). I have marked these five words under the category "Other/unidentified", since I was not able to find their language of origin. Most of the novel's non-French multilingualism consists of single-lexeme items. Of languages other than French, only Latin contains passages that consist of more than one word.

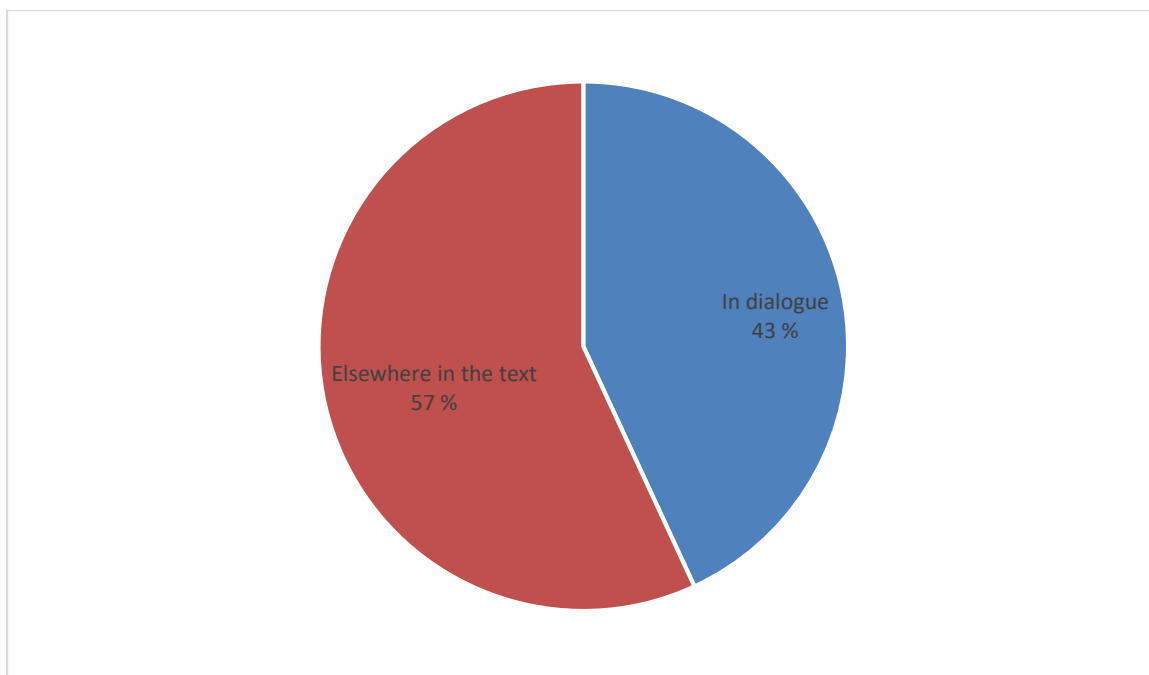

Figure 2. Whether code-switching occurs in dialogue in *The Picture of Dorian Gray*

Figure 2 shows whether the novel's code-switching occurs in dialogue or elsewhere in the text. Although only 43 % of the novel's code-switching occurs in dialogue, it is noteworthy that French is the only language into which code-switching occurs in dialogue. Out of the novel's 46 French passages, 25 are in dialogue, which makes up more than 50 % of novel's French code-switching.

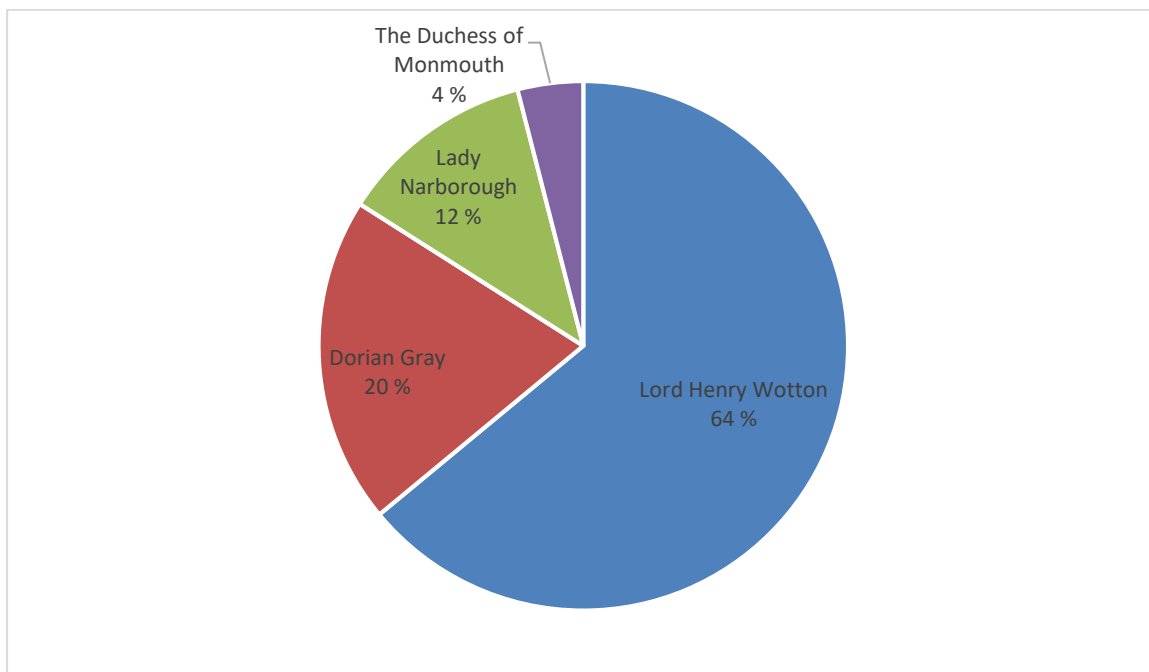

Figure 3. In which characters' dialogue code-switching occurs in *The Picture of Dorian Gray*

Figure 3 shows in which characters' dialogue code-switching occurs. As can be seen from the figure, most of the code-switching in the novel's dialogue occurs in Lord Henry Wotton's lines, and the second most in Dorian Gray's lines. Three code-switches occur in Lady Narborough's dialogue, and one in the Duchess of Monmouth's. I now move on to discuss the translation strategies used in the novel's Finnish translations, followed by discussion on the results of the analysis. Finally, I comment on possible limitations and offer some suggestions for future studies.

Translation Strategies Used in the Translations

The results of the analysis can be seen from Table 1. The material collected from the source text consists of 58 instances of code-switching, but since all of the translations apart from Setälä's translation have one instance where two different translation strategies have been used for a single passage, the total number of translation strategies used in these translations is slightly higher. Apart from Kapari-Jatta's translation, all of the translation strategies have been used in each translation at least once. Illusionistic domestication is the most used strategy in each of the translations. However, some differences between the translations can also be observed.

Table 1. Translation strategies used in the translations

Strategy	Setälä (1906)	Nopsanen (1947)	Kaila (1963)	Kapari-Jatta (2009)
Illusionistic domestication	33	27	50	41
Non-illusionistic domestication	1	1	1	1
Domestication/foreignisation	1	1	4	2
Explicatory foreignisation	7	21	1	-
Estranging foreignisation	16	9	3	15
Total	58	59	59	59

Setälä's translation contains the most estranging foreignisation out of all the translations, although in Kapari Jatta's translation this strategy has been used almost as much as in Setälä's. Nopsanen's translation uses the most foreignising strategies out of all the translations, most of which are instances of explicatory foreignisation. By contrast, in Kapari-Jatta's translation,

explicatory foreignisation has not been used at all. Kaila's translation includes by far the most illusionistic domestication. After Kaila's translation, Kapari Jatta's translation uses the most illusionistic domestication. The use of both the non-illusionistic domestication and domestication/foreignisation strategies is quite minimal across all the translations. Next, I discuss the results of the analysis further. First, I examine the possible functions of multilingualism in the source text, after which I compare the Finnish translations based on the translation strategies used in each translation. Finally, I consider the limitations of the study and propose possible subjects for future studies.

Discussion

One of the main findings of the analysis concerning multilingualism in the source text is the prominence of French: 46 of the novel's 58 instances of code-switching are in French. Additionally, French is the only foreign language in the novel that occurs in dialogue. More than 50 % of the novel's French code-switching occurs in dialogue. The prominence of French multilingualism may partly be explained by the novel's French intertextuality (see Eells 2016), but the historical link between English and French may also affect the prominence of French in the novel. Furthermore, the use of French may be connected to the social class and educational background of the characters in whose dialogue code-switching occurs, since, as McLelland (2014, 125) writes in her article "French and German in British schools (1850–1945)", "French had [. . .] always been the first foreign language in Britain". Historically, this applies especially to higher social classes (McLelland 2014, 125), although Phillipps ([1984] 1985, 52) writes that the use of foreign phrases in upper class speech was "usually unacceptable". Other factors may affect the amount of code-switching in certain characters' speech as well, such as how central the character is to the story. The function of the novel's multilingualism may also be related to creating a foreignising effect to the reader.

While illusionistic domestication is the most used translation strategy across all the Finnish translations, some differences between the translations can also be observed. Kaila's (1963) translation may be described as the most domesticating in regard to the translation of multilingualism, since illusionistic domestication is used 50 times in the translation. In Kapari-Jatta's (2009) translation, illusionistic domestication is the most prominent translation strategy as well: illusionistic domestication is used 41 times in the translation, while the second most used strategy in Kapari Jatta's translation, estranging foreignisation, is used 15 times. As

such, Kapari-Jatta's translation could be placed at the more domesticating end of the continuum as well. Kapari-Jatta's translation is also the only one of the translations where no explicatory foreignisation has been used.

In Nopsanen's (1947) translation, domesticating strategies have been used less than in any of the other translations of the novel, and foreignising strategies have been used more. This would place Nopsanen's translation towards the foreignising end of the continuum. However, most of the foreignisation in Nopsanen's translation is explicatory foreignisation. Explicatory foreignisation has been used 21 times, which is considerably more than in any of the other translations. Most of the explication in Nopsanen's translation occurs in footnotes. When compared to Kaila's and Kapari-Jatta's translations, Setälä's (1906) translation could also be described as foreignising, since foreignising strategies have been used more in Setälä's translation than in the aforementioned translations. Setälä's translation also includes the most estranging foreignisation out of all the translations. Despite this, in Setälä's translation, the number of instances where domesticating strategies have been used exceeds the number of uses of foreignising strategies, and no single global strategy is evident.

It should be noted that while some differences in the use of translation strategies can be observed between the translations, all of the translations use both foreignising and domesticating strategies at least to some extent. It should also be noted that the categorisation used in the analysis does not account for all differences concerning the translation of multilingualism, such as the vocabulary used in each translation. For example, the use of loanwords in Finnish may cause a foreignising effect to the reader even if the translation strategy has been categorised as domesticating. Differences in opinion regarding the definition of multilingualism as well as variation between editions should also be considered when reviewing the results of this study. Furthermore, the study does not show instances where a code-switch has been moved to a different part of the target text, if such instances occur. Despite its limitations, the study offers information on the nature of multilingualism in *The Picture of Dorian Gray* and shows differences between the novel's four Finnish translations in regard to the translation of multilingualism.

One of the aims of my study was to increase the research of the Finnish translations of Wilde's novel, and the translations offer ample material for future studies as well. For example, it would be interesting to discover whether the translations use domesticating or for-

eignising strategies in other aspects of the translations and to compare these results to the present study. Similarities between the translations could be analysed as well, since earlier translations can sometimes influence retranslations of the same source text. It could also be fruitful to investigate if and how the translation strategies used in each Finnish translation reflect the environment in which they were published. Additionally, multilingual literature and the translation of multilingualism may be researched with different material or from a different angle. For example, it would be interesting to research reader experiences regarding the different translation strategies of multilingualism.